

RADIOSCOLA

EDIZIUN DELLA CUMINONZA RADIO ROMONTSCH / ORGAN DELLA CUMISSIUN RADIOSCOLA

Redacziun: *Alfons Maissen*

Stampa Romontscha, Mustér 1980

25 onns
RADIOSCOLA
1955–1980

Ti cristalla
eis schi biala
che giavinas
al sublim.
Ti empeillas
sco las steilas
nos patratgs
ils pli intims.

Ti resplendas
stgiras sendas
culla castga
tarlischur.
Sublimeschas
ed uneschas
nossa brama
e dolor.

P.F.M. 1980

Quarz cun inclusiuns da Rutil
Liug d'anflada: Péz Ault,
Val s. Pieder
Grondezia dalla gruppa:
5×2 cm
Anflader e foto:
Thomas Schüpbach, Mustér

Registers e repetiziuns de 25 onns Radioscola

Il present RS, 2, 1980, cudischet nr. 90, ei buca cumpigliaus cun la descripziun d'ina u pliras emissiuns specialas. El sesprova en emprema lingia de surdar al lectur ina survesta cuntenend tuttas emissiuns en fuorma d'in sempel register culs tetels ed ils auturs d'emissiuns, l'annada ed igl onn de produczion. Per l'emprema gada vegn empruau de statuir in cert uorden de successiun, indicond cun exacts numers ils 101 cudischets compari tochen alla fin de 1981 sut il presidi e la redacziun dil sutsignau. Da quei register sere-sultan era ils diemblers de paginas de mintga cudischet sco era la quantitat de maletgs e desegns che han legendas.

Il cudischet ha aunc in'otra funcziun. In compendi tracta cuortamein las 18 emissiuns giubilaras digl onn 1980, considerond cunzun las empremas emissiuns d'avon 25 onns e suenter. Quellas 9 repetiziuns vulan far vegnir endamen e honorar ils auturs e compilaturs digl emprem temps dil RS. De repeter fuvan surtut las duas emissiuns d'emprova digl onn 1955. Ellas vevan gie demussau, era entras la premura dils intermediaders de radio de gliez temps, che il *Radio Romontsch* seigi senz'auter capavels de procurar per emissiuns scolasticas de quei gener, e quei per cumplesina cuntentientscha de nossas scolars.

Las ulteriuras emissiuns veglias ein vegnidas elegidas senza gronds patratgs e malarts. Buns amits sco *Tumasch Dolf*, *Bonifaci Plaz* e *Ser Hercli Bertogg* levau nus risguardar en emprema lingia. Quellas repetiziuns stuevan denton cumpigliar tuts ils quater intschess cun lur lungatgs, esser de pulit tun e dicziun, cuntener, sche pusseivel buns dialogs. Avon 25 onns eran nus buca ligiai strictamein alla mesura ded oz. Certinas cuzzavan tochen 40 minutas. Ellas ein vegnidas scursanidas, in tec arranschadas, senza disfar ils originals.

Suenter 25 onns va il Radioscola frestgamein vinavon, en autras manieras che corrispundan meglier als temps presents. De pli susteniment e pli grond engaschament vegnan el futur organs scolastics dil departament d'educziun a stuer surprendre, procuraziun per la part descriptiva, documentaria, l'organisaziun d'emprest de pin-dellas viado ellas scolars romontschas etc.

Il Radioscola Romontsch vegn ad exister aschiditg che il lungatg romontsch vegn cultivaus intensivamein, seriusamein en nossas sco-

las. Quellas vegnan ad exister aschi ditg che la famiglia, la via, la baselgia, la cuminsonza e vischnaunca fan lur duer en caussa lungatg romontsch. En pliras valladas entscheiva la carga a ballucar!

En sesez ei nies lungatg de gronda resistenza. 2000 onns ha el resistiu a biaras attaccas da tuttas varts. Sia substanza ei aunc adina compacta ella tschontscha de buns Romontschs ed era ella buna litteratura, veglia e nova. Ils davos decennis han rasants svilups technics, industrials, in traffic e commerci surdimensionau empruau de stinschentar nossa tschontscha. Novas strukturas de lungatg ein s'ignivadas. Ellas ston vegnir magunadas. Mo era novs uordens e meto-das de resistenza ein vegnidas introducidas. Em-provas sin emprovas!

L'acziun RS ei mo in carpel ella vasta sulada dil variau e complicaui mosaic romontsch. Quei mosaic stuess resplender sin tuttas varts per metter nus traso sut controlla e segirar cun adattadas ed intelligentas accziuns igl uorden e l'exi-stenza de nies lungatg. El vegn – quei astg'ins sperar cun segirtad – ad esser igl onn 2005, cun caschun dil giubileum *50 onns Radioscola* schi frestgs e vivs sco oz. Ed en gliez mument dat ei novas letgas de repeter veglias emissiuns ch'ei quella gada, 1980, buca vegni risguardadas. Sper las emissiuns repetidas lev'ins denton buca interromper la produczion nova. La mischeida de *nova et vetera* ha schaffiu in agen ed interes-sant carussel, mess en moviment da spetgai e nunspetgai elements, in carussel giubilar cun cavallets e cavalluts sgulatschonts de dubla fa-tscha, cun l'egliada anavos el vargau, cun vesta de curascha viaden el futur.

In tierz intent de quest Radioscola ei de dar caschun als scolars de persequitar dus texts RS cheu publicau. Igl ei quel sur la *Getga e praula retoromontscha* e la lavur sur dil *Museum Regional Surselva*. Omidus vulan introducir ils scolars en materias oz magari pauc giavischadas. Denton, la roda dils temps va entuorn, ed ella vegn adina puspei cun novas ideas en vegls fitguis. La tradiziun scretta sco la caussa fatga da nos perdavons survegn el futur pli e pli tila, ed il carstgaun ded oz munglass saver tener tila era en caussas che pertuccan nos beins ideals.

Il redactor: *Alfons Maissen*

25 onns Radioscola – Repetiziuns d'emissiuns

Da Alfons Maissen, Cuera

Il Cudischet RS 5, 80, che compara vid atun, vegn a relatar sur entginas activitads «25 onns Radioscola Romontsch», far attents sils collaboraturs d'ina emissiun speciala de quei giubileum e cuntegn ultra de quei 13 contribuziuns da inspecturs de scola e de commembers della *Cumissiu Radioscola*.

Buca mo quella emissiun speciala ha vuliù gidar a mirar anavos ed anavon. Dallas 18 emissiuns annualas ein 1980 la mesadad seconstitui-

das da repetiziuns ord ils emprems onns de lavur radioscolastica. Emissiuns d'avon 25 onns revelan – schegie mo ina mesa carstgaunadad dad oz – tuttavia sentiments impressionants e positivs. Quellas 9 emissiuns ord ils onns 1955 e silsunter lessen nus allegar cuortamein, era per honorar ils campions e luvriers che han a siu temps buca schau supplicar gitg per segidar cul RS, savens per pauc de pli che per in «dominum clavella».

Las cristallas

Emissiun da P. Fl. Maissen 1955.

La lavur sur las *Cristallas* ei stada l'emprema dellas duas emissiuns d'emprova digl onn 1955, dada tras ils 27 de schaner. Igl autur enconuscheva la materia, havend scret sia dissertaziun cul tetel: *Mineralklüfte und Strahler der Surselva, Fuorns e Cristallas*, Friburg 1955. Ina secunda ediziun realisescha pli tard la *Casa editura Desertina* a Mustér, 1974.

Damondas e rispostas de professor e scolars claustrals dattan veta all'emissiun. La viseta a dus enconuschents cavacrappa a Fuorns e Sedrun, augmenta l'impressiun immediata della presentaziun.

Tenor ina notizia el fegl metodic accumpignatoric stev'ei scret che las scolas sappien empu-star cristallas tier igl autur. Era vegn en quei liug l'emissiun introducida.

1966 prepara P. Fl. Maissen ina secunda emissiun de medema materia. Quella ga cul tetel: *Alla tgina dil Rein, in viadi de scola bein preparaus cun agid de Pader Placi Spescha*. Omsidus frontispezis eran vegni ornaì cun cristallas en maletg. Era il present numer 90, 1980, 2 dil Radioscola presenta ina cristalla cul segn della crusch per simbol dil RS.

L'entschatta dell'emissiun ei caracterisada da caneras de scolars che spetgan silla lecziun. Ed il magister che paroescha: «Igl ei ina dira materia che nus vein de tractar oz! Numnadamein la crappa. E sco empermess vegnin nus era a tractar las cristallas. Crappa dat ei detgavunda! –

Sch'ins cava afuns el tratsch vegn ins adina sin grep, e pli afuns ch'ins cava e pli cauld ch'el vegn. Sin 30 m profunditad vegn ei intragliauter in grad pli cauld. Quei fa sin 3000 m 100° e sin 30 km 1000 grads. En quella calira entscheiva la crappa a luar. Tochen enamez la tiara s'ei 6000 km e perquei stuein nus supponer ch'igl intern della tiara seigi liquids e consisti ord materia de crappa luada, ina buglia calira. La crappa ei pia daventada ord quei bugliadetsch cauld cun sferdentar.

La scorsa terrestre dira ei mo ina satella gratta sin quella buglia interna. Ei dat denton aunc autra crappa secundara, il sablun, il gliet, la garvera, la caltschina sliada si dall'aua. Tut quei vegn dapi milliuns onns transportau en grondas quantitads dalla muntogna giu ella bassa, tochen alla mar. Leu setschenta quei material e vegn plaunsiu crap. La pli gronda part de nossa tiara ei curclada cun da quei crap. Pér sut quel en anflan ins il crap primar daventaus ord il bugliadetsch intern della tiara. Tschei di hai jeu detg a vus de preparar in pèr damondas sur la cristalla. Ussa vegni neuado cun quellas! Per dumignar tut quei mantun damondas stuein nus far quater partiziuns: 1. Tgei ein las cristallas e co daventan ellas? – 2. Nua dat ei cristallas e de tgei specia? – 3. Co vegnan las cristallas cava-das? – 4. Pertgei enqueran ins cristallas?» –

Ed ussa suonda ina pascheivla ed instructiva e bein preparada battaglia de damondas e rispostas, punct per punct. Tgi che ha de pli meraviglias serendi al Post de Programs a Cuera per la respectiva pindella. Forsa ha in magister u l'auter sez fatg ina copia dell'emissiun: Las cristallas.

Las funtanas mineralas da Scuol e da Tarasp

da Jon Vonmoos 1955

Ei setracta cheu della secunda emissiun d'emprova dils 15 de mars 1955. All'entschatta dat Vonmoos ina fantastic beinfatga descripziun della cuntrada, dil triangel Scuol-Tarasp-Vulpera, cunzun dil capoliug Scuol, igl eldorado dell'Engiadina Bassa. In grondius tschaffa-égl ei tenor nies autur gia da gronda allontananza il superb *Casti de Tarasp* de pittoresca preschient-scha. Per guder l'entira descripziun stuess ins saver tedlar la pindella originala d'avon 25 onns. Las emissiuns da gliez temps, sco gia remarcu alla p. 2, savevan cuzzar tochen 40 minutas. Ins vesa cheu con mal scursanidas e stergliadas san far! Quella part introductiva che fa buca strictamein part dil tema udess senza dubi en in cusch de scola. Interessants ein era ils discuors che han liug els Bogns, la sentupada d'ina mumma e feglia vegnidas neuaden da Cuera per contemplar quellas localitads schi renomadas. Ina parenta a Scuol che accompogna ils hosps per enzacons gis, mussond ils indrezs, ils baghetgs dils Bogns, procurescha per buns contacts cun menaders e miedis. Il tedlunz de Radio sa persequitar cun deletg quels discuors ed instrucziuns che crodan denter ils visitaders ed il miedi ordvart cordial e survetscheivels.

Ins intervegn ina pluna caussas interessantisimas per la scola, ord la historia e menaschi de pli baul dils Bogns, co e tgi che s'installava avon 100 onns en quels loghens. Primitivas eran las relaziuns; cunzun jasters che seradunavan en quels quartiers, prendend albiert en semplas casas purilas. Gia il 15. e 16. tschentaner sa relatar de renomai miedis e cronists che scrivan en favoreivla maniera sur la forza dellas biaras auas forzas e dellas ensaladas.

Ell'emissiun vegn era discurreu dils dus 'gheisers' ch'ins ha discuvretg pli tard che squetran da temps en temps lur auas gasadas gronds tschancuns ell'aria. Da plirs discuors seresulta l'alta qualitat dellas auas mineralas *de Scuol/Tarasp/Vulpera*. Ins intervegn cun precisas indi-

caziuns ils nums dellas fontaunas, il tractament ch'els miedis ordineschan cun gronda premura, differents e differentas auas de beiber.

Sper tut quellas buontads medicinalas fa la grondiusa culissa de muntognas vegnir neutier hosps, carmala malsaus che enqueran migliurament e ruas da tut il mund. Las spassegiadas tras grondius uals e valletas gidan, sper la cura ded aua, a remetter malsaus de tutta natira a nova forza e tschaffen de viver. Il miedi che tschontscha ell'emissiun culs visitaders dat detagliada audienza sur las malsognas che san vegnir tractadas e curadas els Bogns. Hosps corpulents van sperasvi, auters, mellens sco sterpins che han giu de far culla mellania etc. Il beinvulent miedi fa attents sin tuts quels mals, savens caschunai cun buca viver tenor ina certa regla. El fa era attents las treis marvegliusas femnas che curas senza il cussegl e las ordinaziuns precisas savessien daventar zun prigulusas. Era manegia el ch'il meglier fussi sche negin stuessi far diever de curas, de bogns ed auas.

Ils Bogns de Scuol e Tarasp ein renomai per tut il mund. Ch'els ein beinvesi attestan traso puspei ils hosps sezs, che tuornan adina danovamein, mintga stad, 10, 20 e 30 onns alla liunga.

Il davos vegn fatg attents ch'in liug aschia, cun tons jasters, ils pli novs indrezs, sappi seviventar cuntenteivlamein d'ina tala truscha. Fadigia als purs, lavur per ils mistergners, profits als hotels, allas stizuns, als umens dil traffic. Aschia manegia il miedi che biars indigens sappien star e viver ella tiara.

Jon Vonmoos ei staus biars onns scolast secundar a Scuol. El enconuscheva quei liug e quella cuntrada sco paucs auters. El ei era staus in impurtont um della plema romontscha, denter auter concepiu ina grammatica romontscha de renum.

La muntada da cattadas preistoricas

da Bonifaci Plaz

Questa emissiun ei vegnida fatga 1955 da *Bonifaci Plaz* e plidada el Radio ils 6 de fevrer 1956.

De professiun fuva Plaz scolast, mo dasperas in entusiasmau um della historia locala, s'occupa-

va denton intensivamein cun excavaziuns localas e lur anfladas. Las restonzas de nos perdavons preromans, dil temps de crap, cunzun dil temps de bronz fascinavan el sur tutta mesira. Quei resulta era dalla presenta emissiun ch'el tschontscha cun perschasiun e slonsch.

Sin fundament de litteratura e sias atgnas experienzas ha el empruau de far in fascinont maletg de quei pievel d'avon varga 3000 onns. Mo ils scars artefacts e mussaments de mistergners e casaments dictavan era d'esser precauts en sias conclusiuns.

En sia lecziun expone el detagliadamein la scienza prehistorica, numna las differentas epocas, explichescha cun agid della carta prehistorica la derasada dellas cattadas dal Bodan tochen siado en nossa muntogna. El numna era las societads ed uniuns svizras e grischunas che s'occupeschan cun las excavaziuns e cun la historia ed archeologia. Schegie ina fetg giuvna scienza punctuescha *Bonifaci Plaz* igl enorm progress de quella entras singuls excavaders ed entras la lavur dils scribents scienziats e dellas uniuns. Alla fin va el alla lavur pratica sil Mot la Cresta ni 'Patnal' sper Savognin. Cheu sa el far clar als scholars co ina culegna dil temps de bronz veseva ora, co ils differentes mistergners luvraivan, il culabronz, il vischler e biars auters. Era la cuschina prehistorica lai el reviver cun tuts ses uordens ed indrezs e mobillas primitivas. Igl ei interessant de tedlar cun tgei fermezia che Bonifaci Plaz recitescha e tschontscha. Igl ei era instructiv de paregliar quella sauna dicziun, savens empau patetica culla moda pli faleina ded ozildi. Con pli lunsch ei la 'scienza dil badel' arrivada els 25 onns dapi quella emissiun? –

Sper la historia locala, igl interess per ils pievels preromans de nossa cuntrada, enconuscheva Plaz era igl art de siu contuorn, quel de sias baselgias, de capluttas e la cultura dils castials. De sia capientscha, era en da quels graus, dat perdetga ina secunda emissiun ch'el ha buca pli saviu leger sez avon il microfon. Il tema secloma: *En'igleida ainten Parveis*, explicond il grond maletg mural si egl arviul della baselgia de Sogn Martegn a Savognin.

Mira en caussa '*Cattadas preistoricas*' RS 2, 1956, p. 4–11, concernent '*En'igleida ainten Parveis*' RS 18, 1964: Contemplaziun da las frescas da Sogn Martegn, da *Carla Nuvolone*. – D'interess ei il text complessiv, compariu sin in feigl separau 1964.

Bonifaci Plaz era oriunds de Savognin, nascius leu 1906. Dau scola ha el en plirs loghens, a Savognin, Maladers, Cuera etc. Entuorn 1960 han sias forzas entschiet a sesminuir. Ina nauscha malsogna ha decimau sias forzas. Mo cun gronda energia sesprova el ded esser surve-tscheivels alla cultura ed al lungatg romontsch tochen il davos gi de sia veta. En quei senn ei de menzionar, gie de punctuar ch'el fuva in oreifer e perschuadiu Romontsch, sefatschentond cun anim culla litteratura romontscha. El secattava en biaras uniuns linguisticas e culturalas e redactur de revistas. El ha era fatg poesias.

Sco menzionau ha el ca pli saviu leger sez l'emissiun sur il maletg grond digl artist italian Nuvolone. Ina dellas feglias ha prelegiu il text 3 onns suenter sia mort succedida igl onn 1961. Undrientschas de sia lavur, de siu decuors de veta ein d'anflar cunzun els organs dell'Uniuon Romontscha de Surmir.

Gian Marchet Colani

da Giacumin Steinrisser

Questa emissiun digl onn 1956 derasa ina tempra tuttavia atgna ed impressionanta. Cun paucs mieds reussescha ei agl autur de dar in bi maletg dil campiun, dil retg dil Bernina: *Gian Marchet Colani*. Ins ei surstaus dils verdeivels e vivs dialogs e discuors, per gronda part prestai da scholars e scolaras cun dicziuns naturalas e perschuadentas. Igl ei plirs maletgs che presentan accziuns ed il patertgar e demenar de G.M. Colani. Ina giuvna plidadra che annunzia per part en stupenta rema.

Igl emprem maletg vegn daus a *Chamues-ch*, liug de tgina, d'instrucziun e formaziun mistergnera de Colani. Gia siu bab Conradin che vegn presentaus per in um caritateivel. El vesa denton baul en siu feigl in giuven de gronds talents mistergners, che sa luvrar en lenn e cunzun en fier sco negin auter. La forza corporala de quei mat para d'haver negins confins. Quei fatg betta era umbrivas! Marchet cun tontas ideas e tonta energia ei era sensibels, segrittenta tgunsch, e quei dat disptas. Mo da l'autra vart eis el igl

empren che curress a frusta per gidar ils paupers, ils munglus ed en prighels. Tiradur e catschadur eis el in tut aparti. Gia cun 14 onns ha el sittau 60 camutschs el revier e spazi dil Pez Bernina.

En in secund maletg vesein nus G.M. Colani a Paris tier in meisterfravi de buis. Gronda encarschadetgna era vegnida sur ded el, bandunond las muntognas engiadinesas. La rueida, il traffic e la mar de casas a Paris pon buca cuntentar el alla liunga. El crei era d'esser persequitau leu sco sch'ins fuss in malfatschent. En quella situaziun tralai el a Paris beinduras d'esser stedis alla lavur. Igl interessant patrun (che ha sco actur e plidader in'interessanta posiziun) capescha la finala che quei giuven um engiadines audi ella muntogna. E Gian Marchet Colani fa in bi di cun bi dies siu fagot per turnar ell'Engiadina.

A Puntraschigna nua che Colani secasa, audan ins dacheudenvi gi per gi il legher marclar de martials de fravi silla massa massiva de sia fravgia sper la val. Il lenn schiember ei per el memia loms, il larisch perencunter acceptabels, mo sia passiun ei il *fier*, sia fabricaziun de buis e fisis.

G.M. Colani ei enconuschents per ses survetschs. Biars mattets e mattettas vegnan, savens sin cunzina dils geniturs e damondan agids en caussas e situaziuns che negin auter sa gidar. Mo quella mattatschaglia sa era de siu talent sco raquintader de praulas, de getgas, d'interessants eveniments, de stuccas e stravagnzas ord sia veta. El sa e capescha tut, e quei san ses vischins.

Ina scena presenta G.M. Colani sco ustier sil Bernina. Era cheu eis el segideivels cun gruppas de marcadonts de vin che van sur il prigulus pass vi en Vuclina.

Puspei a Puntraschigna sto el denter auter raquintar als mattatschs e mattatschas las praulas e las stuccas empermessas. Per ch'el raquenti ston els serender en sia acla ella Val Rusetg. Cun deletg muossa el era sias buis specialas ch'el ha construïu.

Ella davosa part annunzia la tschintschadra giuvenila che *Gian Marchet Colani* seigi grev malsauens, el ch'era adina frestgs sc'in pèsch e fermes sc'in uors. Quei sa negin capir. Tschei di hagi el mess pag cun dus Tiroles ch'el seigi persuls el cass de segar el medem temps ton sco ils dus Tiroles. El hagi gudignau il pag mo piars la sanadad! Tut che stat zun mal per lur beinvulent e renomau amitg. Els lessen far ad el ina viseta.

En quei mument entra ina buobetta cun la tresta nova: «*Barba Gian Marchet* ei morts!» – Consternaziun – «Mai pli vegn el a raquintar a nus praulas». – Tuts vulan seregurdar ded el sin fossa.

Era las bialas canzuns d'encarschadetgna, legras e de tristezia augmentan la valur de questa emissiun.

Giacumin Steinrisser ha preparau pli tard ina segunda emissiun RS cul tetel: *Da randulinas e crapers sü suot il tet intuorn clucher*. – Mira Radioscola 13, 1962

Praula e getga retoromontscha

da Hercli Bertogg

Culs onns era *Ser Hercli Bertogg* carschiu viaden sco paucs auters scienziats ella problematica della veta e cultura de nos vegls pievels preromans e lur cardientschas. Gitg avon che ughegiar viaden en quei visprer scientific fuv'el sefatgs enconuschents sco versau historiograf e beinvesiu professor alla scola cantonale. Pliaras ovras historiograficas de renum eran da lezzas uras gia sin cruna. Sco redactor dil calender 'Per mintga gi' tuccav'ei magari d'emplenir quellas paginas il davos mument cun ina historia ni l'autra de sia plema. Quei era buca propi siu mistregn. Mo adina legevan nus bugen sia moda,

d'in grond scienziat, che sespruava de vegnir cun historiettas en pli grond contact cul pievel. Ses amitgs, *Tumasch Dolf*, *Gian Fontana*, *Ser P.P. Cadonau*, *Gian Caduff* e biars auters sustenevan el en quei grau. Entras sias lavurs sur dils 'Vegls Rets' e lur cardientschas ei *Hercli Bertogg* daventau in grond amitg ded uestg *Christianus Caminada*, il scrutader de medems problems.

Ser Hercli Bertogg era sedecidiu pèr pli tard de studegiar historia pli da rudien. Da sias pleivs Sevgein/Riein e pli tard Trin serendeva el durant il temps de semester regularmein per enzacons

gis mintgamai all'Università de Turitg. Bein savens sevesevan nus leu ni en casa parvenda a Trin per sediscuorer e per rapportar novas pli detagliadas da Turitg e dall'università.

Bia pli tard, in bi gi digl onn 1957 – Bertogg era sper sia missiun de historiograf alla scola cantonale daventaus per enzacons onns *Custos dil Museum Retic* – s'entupein nus leu en quei venerabel baghetg per sediscuorer pli detagliadamein sur la formaziun d'ina emissiun per las scolas ch'el veva surpriu de far cul tetel: *Praula e getga retoromontscha*.

Da quei temps era *Hercli Bertogg* sefatschentaus intensivamein cul studi dils renomai 'Maletgs de grep' ella *Val Camonica*, situada el sid della Valtellina. De quei dattan era perdetga las zacontas illustraziuns concernentas, reproducidas el RS 5, 1958, p. 3–6.

Duront quella sesida el Museum Retic ed era en paterladas differentas en ca sia sur Cuera siado, raquintava *Hercli Bertogg* cun entusiassem era dellas getgas, praulas e legendas dellas Dolomitas schi parentadas cun las nossas, pia de tempra tuttavia retica. En quels muments astgava siu venerau amitg e mussader *Karl Felix Wolff* buca esser munchentaus en ses raschiens, dal qual gest era comparida puspei ina de sias numerusas ediziuns de tradiziuns dolomiticas. Il respect ch'el demussava per il nestor della getga e praula retica semuossa d'in passus intercalau dil text ch'el plaيدا el RS il qual vus anfleis alla p. 11 dil cudischet present. Igl ei pia era capeivel ch'el empresta da *Karl Felix Wolff* la davosa de sias praulas raquintadas: *Las nozzas della Merisana*. Las legendas dolomiticas da *Carlo Felice Wolff* ein era vegnidas traslatadas cun success en talian.

Mo quei ch'interessescha nus surtut ei d'intervegnir da *Hercli Bertogg* en tgei moda ch'el ha surpriu la tradiziun praulistica da siu tat, dad augs ed ondas. Era co el, en gis de cumpleina madironza tuorna cun tonta perschasiun anavos en quellas memorias. Era quei intervegnin nus en in passus dentermess de sia emissiun. Pli afuns en quels fatgs s'exprima Bertogg el cudischet Radioscola 5, 1958.

Per la getga dil *Paster dil Crap de Flem* veva Bertogg ina tut speciala predilecziun. Da siu vitg de Sevgein anora savev'el contemplar gi per gi l'aulta preit crap caschunada dalla Bova prehistorica. Raquenta el als scolars la legenda sco quei ch'el veva udiu ella dals vegls? En grondas lingias senza dubi. Mo en tons onns de spetga, cuvretgs cun tut autras lavurs ed interess – tochen ch'el ha giu mess sias memorias per scret – ei bein era enqual niev detagl subconsciousantamein s'emplunau vitier. Quei sa scher el caracter dil svilup d'ina praula e getga, sco per exempel era ellas melodias ed ils texts de canzuns popularas che van tras ils tschentaners da bucca tier bucca senza ligiadiras de systems de notas e d'alfabets.

El cudischet RS 5, 1958 passa *Hercli Bertogg* da rudien viaden ellas leschas naturalas allas qualas las praulas e getgas ein suttamessas.

Allas paginas 11–14 de quest RS vein nus la satisfacziun de publicar igl entir text che *Hercli Bertogg* ha scret epi tschintschau el microfon avon gleiti 25 onns. Sia marcanta vusch e sia clara dicziun sin pindella representan in bi document de quei sabi e gentil um della scienza historiografica e dils studis dils 'Vegls Rets'.

Il graner da l'Engiadina bassa

da Balser Tall

L'emissiun sur l'engiadina Bassa, cunzun sur Ramosch e siu intschess sco «Garner della Val-lada», igl arcun de graun de pli baul, ei ordvart interessanta. Oz para in tal excuors, suenter 25 onns, aunc pli intensiv. Ei va cheu per ina epoca de gronda soliditad agricola, d'in temps classic puril en nossas valladas grischunas. Ins tut surstat della gronda, atgna producziun de garnezis.

Suenter che las vias grondas, slargiadas e cumadeivlas ein stadas erigidas sur ils cuolms,

introducivus igl auto, acceptada la tecnica rufinada cun maschinas novas e magliadrunas, ha ei buca duvrau biars decennis per far ir il vegl menaschi puril alla calicutta. Vitier vegn che era la viafier rabetscha ussa neuasi dalla Bassa graun ed auters products schi bienmarcau che la stentusa lavur sils ers ella muntogn'aulta cunvegn ca pli. Ils mulins pli baul en funcziun quasi en mintga vitg entscheivan ad ir en ruina. Medemamein stat ei cun pal e flugi, cullas semplas

maschinas de scuder, cul vonn, cul mulin de vannar, culla vischala e recipients de lenn e d'autras materias. Tut quei svanescha en gronda massa, daventa sil pli caussa museala.

Tochen a 1800 m sur mar dev'ei en plirs loghens, vallets e vallàs della cuntrada garnezi en abundanza. Entras la smesada d'uuls schurme-gionts veva gia pli baul il clima entschiet a pigiurar. – «En negins auters loghens della Svizra, gie dell'Europa entira carscheva silla medema altezia il graun schi abundantamein sco cheu. La megliera cumprova per la valur digl uaul.» Aschia nies autur Balser Tall.

Nus savein cheu buca entrar en detagls. Igl autur sesprova cun success, cun agid d'adattadas poesias, oreiframein recitadas, de dar la vera

tempra all'emissiun, quei era cun attractivs discuors, exemplificaziuns entras culissas acusticas etc. Interessants detagls historics dattan funs pli vast allas expectoraziuns partenent il puresser. Cun inschign evochescha el il tschaf-fen dil pur vegl per sia lavur de pli baul, per il grond mument della seminaziun, della raccolta, patertgond vid la benedicziun dil Tutpussent.

Emissiuns de tala tempra restan vivas e d'im-purtonza era per igl avegnir. Igl autur emblida era buc d'allegar ils usits purils, il paus e la fiasta de ventschidas bein meritada alla fin dellas rac-coltas digl atun. Quella emissiun duess vegnir repetida cun agid de pindellas d'emprest a min-tga nova classa ch'entra el ravugl d'instrucziun secundaria.

Nadal e Bianmàn an Val Schons

da Tumasch Dolf

Suenter haver raschunau sur enzacons tipics usits de Nadal ella Val Schons, prelegia Tu-masch Dolf en questa emissiun ina de sias biaras raquintaziuns de temps vegl, quella gada: *Igl Gionign va per bianmàn* (mira: Tumasch Dolf, Istorgias II, 1959, p. 156–163). Igl ei in rar docu-ment de sia vusch, de sia dicziun e de siu tempe-rament, recitaziun fatga 3 onns avon sia mort. Alla fin dell'emissiun fa sia canzun sin in text da *Sep Mudest Nay: Spetga ed hagies pazienza mo aunc in pign mument*, ina tut atgna impressiun. Ella ei stada dirigida da T. Dolf sez cun siu chor a Ziraun, realisada cun ina perfetga interpretaziun.

Tumasch Dolf relata en sia emissiun denter auter che la fiasta de Nadal, cura ch'el era in buobet, eri caussa sulettamein dils carschi en baselgia. Ils affons revien de star quiets e bravs a casa, buca far rueida per las gassas entuorn. Bein vegneva raquintau la historia de Christus la sera de Nadal, era per ils affons. Quei era tut. Mo plaun a plaun ei quei semidau. Dalla bassa neua-si vegn en baselgia, giu ella val, introducuis il pigniel de Nadal, oriundamein importaus dalla Germania. Cun quei usit daventa Nadal ina fiasta dils affons pli che per ils carschi, la pli biala fiasta digl entir onn! –

Daniev era denton da vegl enneu la fiasta dils schenghetgs, dellas visetas tier parents, padrins e madretschas purtond leu ils giavischs per il niev onn. Ir a cattar biamaun era ina gronda caussa per la mattatschaglia.

Las mattauns e dunnauns preparavan pettas, paun cun pera, cun uettas. Ina 'bavranda craffe-va' per ils mats era il 'rosoli', fatgs d'aua de tschereschas e cun vinars lien. Era ils affons survegnevan rosoli, mo senza vinars, ina specia de sirup, ferton ch'il rosoli per ils carschi vegne-va cungiun cun scorsa cannella e neghel. Igl usit de cantar da Sogn Silvester sin via era enzatgei elevont. Resunavan lu canzuns religiusas da Bachofen, ord il cudisch de canzuns de I. Heim. Mo la pli biala fuva la canzun cul text de Stiafen Gabriel: Igl ei puspei vargau in onn! – Oz ei quella biala e legra veta en usits de pli baul quasi svanida dil tutfatg.

Tumasch Dolf fuva in um dil tutfatg emple-nius de carezia per il cant e la musica populara, per il plaid roman e la cultura de nossa patria. Sco persuna savev'el far ad emprema vesta la paretta d'in um retratg e pauc comunicativs. Quei era il reflex d'in siu intern ordvart serius, d'in carstgaun conscients della gronda respon-sablada d'in scolast ed educatur. En sesez er'el cun ses amitgs ed enconuschents e collabora-turs de bien cor e de gronda cordialitad. Siu giudezi era clars e sia opiniun personala ferma. El fuva prompts de batter per sia caussa e quei partenent lungatg sco era en caussa cant popu-lar. Talentaus era el schibein per la composiziun sco per il sriver. Sias canzuns de tut atgna tempra vegnan a restar vivas schiditg che chors romontschs vegnan ad exister. T. Dolf fuva in um

de caracter e de gronda energia e perseveranza, la conscienziusadad sezza. El s'interessava era intensivamein per la scienza musicologica appartenenta alla teoria della canzun populara. El ei staus in dils pli impurtonts rimnaders e nundaders de veglias canzuns popularas. Con conscienzius el fuva era en sia professiun de scolast, demuossa il suandont discuors, vegnend el in giter nus en casa: «Ti, jeu munglass emprender empau meglier il franzos. A Tumein ha il cussegl de scola decidu d'enstagl talian dar dacheuden-vi franzos en scola secundara. Savesses dar a mi enzacontas lecziuns?» – Pia cun varga 50 onns entscheiva el ad emprender franzos de tutta curascha.

Aschia ein las entupadas cun Tumasch Dolf daventadas nunemblideivlas a Cuera, a Tumein, en Val Schons, en sesidas per cudischs de canzuns per chors e per la scola, savens era sin fiastas de cant. De ses merets, de sia ovra ha el mai tschintschau bia. El era d'ina gronda mudestiadad. Sur de sia veta e sia ovra fuss bia de rapportar per arrivar ad ina vera undrientscha. – Mira ellas Annalas 85, 1972 ina lavur da *Jakob Michael: Tumasch Dolf – tarda undrientscha*. – D'anflar interessants detagls sur la veta de Tu-

masch Dolf procuran ils annuaris e calenders dils onns suenter sia mort, plinavon de consultar la Historia della litteratura da Reto Bezzola, p. 535 e 554, epi la pressa romontscha e tudestga de quei temps. La fin della historia de Nadal dil 'Gionign' secloma: «Quegl è sto in gi ch'igl Gionign mai amblida.»

E quels plaids ein significonts per Tumasch Dolf. Resignadamein lai el corscher il svaniment dils bials temps d'inagada, cun ina veta bein ruha mo pascheivla e quieta. El senta ch'ei va alla fin cun bia, culs bials usits, las bialas canzuns cantadas en baselgia, en casa, sin via. Mo in confiart resta. El ha rimnau ils scazis svanents, fermau els per igl avegnir, preziasadads litterarias, folcloristicas e della canzun populara. El astga schizun sperar che novs temps reprendien e vivificheschien quella ierta dils babuns bein messa en salv, a lagugn. En plirs graus porta sia preziosa lavur gia oz ses fretgs. Sias canzuns resunan adina puspei e legran igl auditor romontsch. Arranschaments de miedis populars che resunan en baselgias, en concerts e sin fiastas de cant. Tut quei lai maina emblidar quei grond um dil plaid e della canzun, dil tschaffien e della cultura romontsch-renana genuina! –

Turo Pedretti, in pictur engiadines

da Jacques Guidon

L'emissiun sura indicada ha plirs aspects, in teoretic ed in practic, sur digl art e sias leschas, sur dil malegiar en general, finalmein sur il diever dellas colurs era en connex cull'ovra de Turo Pedretti; quei artist ha a sias uras influenzau il giuven Jacques Guidon, oz sez in enconuscent pictur e designader. Guidon malegia sper sia clamada de scolast secundar, oz sesents a Zernez.

La presenta emissiun lai buca stgisar cun ex-pectoraziuns teoreticas. Igl autur serenda cun ses scolars en casa ed egl atelier digl artist *Turo Pedretti*. E dals discuors directs cugl artist sesclarescha beinenqual problem de siu art.

Dalla Gasetta Radioscola che porscha reproduziuns de maletgs da Turo Pedretti seresultan tgunschamein ils temas preferi, nua che sia forza picturala schischeva. Quei vala cunzun per sias cuntradas dell'Engiadina. Mo era portrets ha el malegiu cun gronda capientscha, per semeglia in *Men Rauch*; era ses autoportrets ein buca

d'emblidar. Gruppas de carstgauns en funcziun, natiras mortas ein representadas en nossa gasetta RS, 9, 21.

El center de sia explicaziun als scolars schai il grond maletg de cuntrada: *Damaun da sted* (Schlarigna).

Jacques Guidon sa con grev igl ei de far capir scolars in art savens lignus. Perquei parta el praticamein dall'acziun dil mistergner, cul mistregn d'in artist. Ei tucca emprender d'enconuscher ils uaffens ed indrezs che in pictur drova, il caracter dellas colurs. En quei connex auda era il lungatg che numna mintga caussa ch'il pictur drova, ils pennels differentes, la consistenza de colurs, il cavallet, ils plaids ed imaginaziuns per las differentas manieras de malegiar, las differentas tecnicas.

Jacques Guidon ei pli tard era sez vegnius presentaus sco pictur en in RS. Quella lecziun demonstrescha tgei impurtonza la color survegn

en ses maletgs. Sco pictur e suandader de siu
empreh magister er'el sco daus per tractar igl
um e l'ovra da *Turo Pedretti*. Pedretti, schegie
morts avon plirs decennis, ei aunc adina en
discussiun. El ei buca emblidaus.

Il scribent de questas seregorda, sco organi-
satur dils programs sursilvans per la fiasta fede-
rala de tir a Cuera 1949 de quei artist. Turo
Pedretti era vegnius tscharnius da nossa com-
missiun de crear in maletg gigantic de cuntrada
grischuna che dueva cuvierer l'entira preit el
funs della vasta Halla de fiera dil marcau de
Cuera. Era cheu – ins veva schau tutta libertad
de tema – elegia el ina cuntrada muntagnarda.
Ed igl ei buca de sesmarvegliar sch'el tscharna
per argument il Pèz Bernina, la pli aulta munto-
gna grischuna. Quei tema pareva ad el sco daus
per simbol dils tiradurs svizzers e grischuns.
Forse ha el era patertgau vid il 'Retg dil Bernina',
vid il pli grond tiradur e catschadur grischun –
Gian Marchet Colani, renomau fabricant de buis.

Ina skizza per quei maletg gigantic era vegnius
presentaus ad ina cumissiun. Sco che quella ei
stada acceptada, ha il pictur entschiet a sepre-
parar da camifo. In lenziel enorm stueva vegnir
rasaus epi grundaus giun plaun ella Halla. Il
maletg en skizza stueva vegnir projectaus vi sin

quella teila che steva aunc sco morta per tiara.
Pennels normals vessen cheu drizzau ora pauc.
Era cuppettas de color vessen giu tunschiu ne-
gliu. Cura che las conturas ein ina gada stadas
fatgas en sdrematura nera, ei Turo Pedretti ius
alla lavur cun barschuns sco scuas, cun astas
enormas sco de ristials, sbargatond per sia teilu-
na entuorn.

Las colurs vegnevan pridas ord sadialas. Co el
ha giu mischedau las differentas colurs, tur-
schau quella triacca seregurdein nus strusch pli,
igl ei tuttina 33 onns dapi lu. La finala steva il
maletg dil Bernina e ses trabants els glatschers
matutins en preit. Igl ei bein il pli grond maletg
che Turo Pedretti ha malegiau zacu en sia veta.
Ton sco jeu seregordel dominavan sper alv, brin
e blau era la color lev cotschnida d'aurora e
d'umbrivas suleglivas. Silsuenter ed era aunc oz
beinduras essan nus sedumandai; sa nua ch'ins
ha rullau e mess en salv quei maletg gigantic che
haveva incantau tons mellis tiradurs svizzers! –

Secapescha che talas dimensiuns d'in maletg
pretendevan vastas barschunadas cun massivas
quantitads de colurs. Fina pictura sco per stiva e
saletta fuss stada in termagl senza senn ed ef-
fect. Las distanzas dils aspectaturs variavan da
20, 30 e 50 meters (mira p. 36).

Egn vieadi ainta Paris avant 150 ons

da Jonas Barandun

Quest'emissiun sebas sin in cudischet screts
1864 da *Johannes Barandun* cul tetel: *La giuven-
tetgna digl Johannes Barandun*, Mastral dals
1847 dilg cuming d'Ortenstein am berg, Cuera
1864. – Quellas regurdientschas cumpeglian era
in'interessanta descripziun de siu viadi a Paris
avon 180 onns. Quei viadi ha el fatg cun 15 onns.
Cun ina brev de recumandaziun ad in officier
svizzer a Strassburg leva el entrar en survetschs
jasters. Mo arrivaus leu anfla el nungrazia quei
um ed officier. El intervegn ch'il menader e sia
truppa seigien secollocai a Paris. Grondas pitgi-
ras accompognan el. El po denton mitschar dal
marcau de Strassburg ed arrivar a Paris. Cun
agen inschign, perseveranza e buns principis
sescumpenta el a Paris andantamein, gie, admi-
rablamein. Sia descripziun ei impressionanta,
sur sias pitgiras, sur della grondezia e traffic el
marcau. El seconfrunta culla polizia, cullas auto-
ritads e fa l'emprema sera siu quartier el 'Casti
de miracles' (Pfandleihhaus). Sper glieud criua e

senza bien plaid, anfla el era humans che segi-
dan, che han malpuccau ded el e ch'ei de bien
cor. El survegn ina piazza en ina conditoria.
Entras sia prusadad daventa el schizun secretari
de quella fatschenta. Pli tard fundescha el a
Bordeau cun in amitg ina atgna casa, ina condi-
toria. El daventa in um beinstont, tuorna in bi gi
per enzacons onns a casa, arrivond leu cun ina
crotscha tratga da sis cavals e cun sacs plein
marengins. A Veulden baghegia el duas casas e
daventa perfin mistral! El tuorna lu puspei ana-
vos a Bordeaux en sia fatschenta nua ch'el miera
entuorn 1870. Naschius er'el 1787 a Veulden.

Sco nies autur dell'emissiun RS, Jonas Baran-
dun relata, ei in descendent de Johannes Baran-
dun compariu igl atun 1957 tut surura a Veul-
den. Negin che saveva pli enzatgei de quei um de
pli baul e de sia descendenza, schegie ch'el veva
giu scret era aunc in secund cudischet e schau
stampar el en viarva genuina de Veulden cul

tetel: *Fablas. Siemis a Wilhelm Tell* digl Johan-
nes Barandun, Mastral da Gira, Cuera 1860. – Sia
moda sincera e realistica de descriver sia veta,
siu viadi a Paris fa surstar. Tut siu scriver dat era
d'entellir della soliditad de ses principis, de sia
carezia per la patria originara.

Jonas Barandun capescha de dar veta a sia
emissiun scolastica, scaffend variaziun cun sce-
nas centralas ord la descripziun, culs fatgs ils pli
marcants de quei viadi a Paris entuorn 1800, in
viadi fatgs avon 180 onns dil tutfatg a pei cun
strusch in bluzcher en sac.

Gia all'entschatta dell'emissiun sesprova Jo-
nas Barandun de cudizzar igl interess dil scolar
cun paregliar il viadi ded oz en aviun cun quel a
pei e culs murteris de Johannes Barandun. La
plidadra de partenzas d'aviuns a Kloten vegn
messa en funcziun cun tuts ses lungatgs pussei-
vels, fa arver las ureglias als scolars. L'entira
scena cun in mat grischun de nies temps, sin via
a Paris cun aviun, lai resortir claramain ils con-
trasts denter ils sperts e cumadeivels viadis ded
oz ed ils stentus e prigus d'avon 180 onns.

Da praula e getga de nossa patria retoromontscha

Text d'emissiun 1958

Da Hercli Bertogg

Naschius e carschius el pign vitg sursilvan nua
che tradiziun e vegl esser puril han oz aunc
strusch selaschau disturbar da tut las midadas
dil temps, hai jeu gudiun en mes giuvens onns la
rihezia de nossa tradiziun populara. Strusch ora-
sut la tgira speciala della mumma, ha ei giu num
semetter ella retscha e luvrar. Aschia sundel –
aunc in pauper ragner – ius cun tat meinsvart
enta Purnal ni enta Crap gries a pertgitar ils
stiarls. Cura ch'ls animals pasculavan ruassei-
vlamein setschentava tat sin in bot, schubergia-
va e cargava tenor tut las reglias de quei niebel
art sia pipa. Lu prendeva el siu cunti – in cun
resgia e costas de tgiern haveva el – e sgarava la
scorsa da liungas spinas cagliastretg, rimnadas
cun vegnir dalla pastira en. Quei seigi las me-
glieras spinas per far ils andutgels vid unvi-
ern... E sche nus rambottels mussavan mus-
tgas de sestellegiar e de sestrer, sclareva magari
in fin surir sia fatscha rubigliada ed el scheva:
«Tedlei, mes mats! Tgi de vus sa quella dil paster
de Flem?» Negin vuleva saver novas e lu raschu-
nava el:

«Ils de Flem bassiavan d'ir ad alp. L'aura era
buna, mo il paster pladius era vegnius malmal-
sauns ed igl era buca raschienen per el d'ir uonn a
cuolm. Tgei far? Il cauteigia rimna ils purs, mo
negin saveva novas d'in auter paster. Pladir fu-
meglia pér gest avon ch'ir ad ault ha nas. Bein,
en vischnaunca era aunc in pauper mat. En scola
era quel daveras buca vegnius lunsch e biars
prendeivan quei schani per in pupratsch. Sche
quel mass paster? «Tgei, quei schulori? A quel
confidar nies muvel», giappa scarvon Gion Paul,
il pli grond pur. Mo in auter era semplemein
buca d'anflar. Bugen ni nuidis han ei stuiu met-

ter paster quel, buca senza biars antruvida-
ments, gie smanatschas, sch'el fetschi buca siu
duer. Mo in pur pli sils onns ha priu la caussa per
l'auter cantun, ha dau curascha al giuven e fatg
si ad el ina toc tibia veglia per cuorturiala. Ed igl
ei iu nuota mal. Il zezen saveva de gir nuot
cuntrari de siu paster cur ch'el vegneva la du-
mengia a val per magliaretsch. Ils biars dubita-
van aunc adina. La stad ei liunga. San ins!

Lu, in gi che negin sminava, ein ils vegls ini-
mitgs dils de Flem, ils Glarunes, dai sur il Segnes
neu. Els han mazzau senza remischun il signun,
han terrau il zezen e fiers il buob ella scotga
buglienta. En fiug e flomma han ei mess la tegia,
suenter haver rubau tuttas caussas de valzen. Il
paster sper sia muntanera giudem il Crap vesa a
vegnend ils laders rubiestis. Tgei far? Gia ein els
a dies e catschan ensemen la muaglia. Els clo-
man il paster de vegnir tier els a star. Vin Glaruna
detti paun per el. Na, gliez fa nies paster buc. El
fui ora sur il precipezi sin ina plonta, struclada
dalla neiv gia da truscal vi e sur la preit crap ora.
«Neu en e neu cun nus. Nus vulein tener tei per
in dils nos leuvi. Ina casetta ei pronta per tei e
nus vegnin buc a maltractar tei sco quels prepo-
tents de Flem, che tegnan tei tuttina mo per in
pauper schlamper.» Mo il paster dat buca ris-
posta. Tonscher pon els era buc el, pertgei negin
ha la curascha d'ir ora sil pégn sturschiu. Ed
ussa, smaladetta caussa pils Glarunes! Uss en-
tscheiva nies paster a tibar, tibia e tibia. «Queschi,
po queschi, ti giavel liferti! Neu en ni che nus
sturnin tei.» – Mo nies paster tibia, tibia e tibia.
Buca bials tuns sortan oz da siu instrument care-
zau. Ed ils purs leu giu al pei dil grep audan,

miran ad ault, vesan il stgir fem e capeschan tuttenina il clom de sgarschur. Els train leu fuortga e risti, serendan en tut flad si d'alp e vesan la disgrazia. Sula ei l'alp. Ils Glarunes ein fugi cun vaccas e genetschas e tut la rauba. Mo leu orasum il precipezi, pendius ella romma dil pégn sturschiu – tgei ei quei? Il paster cun sia tiba. Da sia bucca cuora il saung. Els tonschan en el. Mo el ei bucca de spindrar. El miera, il fideivel pastur.

Mo ussa serva nuot star e far calenders. Spert suenter alla ladramenta ed empruar de spindrar la muntanera preziosa, lur luschezia. Gia fa ei notg che Dialma vegn en vesta. Leu ein els, ils inimitgs e fan fiasta empau en uorden. Audas co ei fan beffas e leffas de quels de Flem e co ei contan cun vuschs bucca pli dil tut sonoras! Ed en curtgin sper l'ustria ei la muntanera, quels biars animals rubai. Dus d'els stattan guardia. Mo ils de Flem, che sesluetan neutier, audan co quels dus puplan e selamentan in si per l'auter. «Tgei lein star guardia pli gitg? Ussa da notg vegn negin pli sur Segnes neu. Audas, co nos cumarats stattan si leggher e nus dus sgnaps dueien mirar tier?» – E l'auter ha selaschau surmenar. Els van ell'ustria. Ussa spert, spert. La bun'ura pils de Flem ei cheu cun quei che lur paster ha alarmau els el dretg mument. Il cussegl ei prest staus fatgs. «Schigitt che nus udin platias e zampugns, ei il muvel cheu», gi in dils guardians malfideivels, mond sur la sava-ustria.

Amiez il curtgin ei in pumeratsch. Leu vegn in stierl nausch rentaus vid il best satel. Vid la roma de quei pumeret vegnan las bransinas e platias ed ils zampugns pendi. Ed ussa, daven culla muntanera, si per la spunda cun las vaccas e genetschas custeivlas. Il stierl vuless natiralmiein era dar suenter. El strai da forza vid il best. Las platias tunan ed ils zampugns. Ils Glarunes stattan si leggher, pli e pli leggher. Pertgei buc? Aschi ina preda vala la peina. Audas cons zampugns e platias e bransinas e talacs? Tgei legrevla melodia!

Ei catscha gis ch'ils de Flem rivan miez morts cun tut lur muvel sin lur alp. Mai quei stierl de pauca valor muncava. Per quel! Gl'auter ei tut spindrau, vaccas e genetschas, lur gronda facultad e lur plascher. Mo leu giusum il grep aultezias, leu schai quel che ha gidau leutier, il paster miert dil Crap de Flem. Ils persunavels stattan en rudi entuorn el, tgeu e palids. Biars fan penitenzia profunda. Tgei havevan els tertgau dil giuven? Paucs duns havev'el demussau per la scola. In retratg eis ei stau, in catschaus a cantun e

sprezzaus quasi da tuts sco in tgaun! E gest quel, precis quel, ha capiu de star fideivels a sia empermischun de pertgitar bein il muvel confidau. Cul davos flad ha el semess en per sia muntanera, na, bucca per sia muntanera, mobein per la muntanera de quels che sprezzavan el dacuntin. –

«Ed ussa, mes buobs! Cura che nus mein anora – igl ei prest uras – mirei, cura che nus vegin sil con, vi sil Crap de Flem. Lu veseis las sdremas cotschnas da sum tochen dem che dattan perdetga dil pastur fidau.» – Aschia concludeva tat, e nus rambottels? Nus havein tedlau e tedlau ils plaids de tat. Emblidadas eran per quei gi las cattavegnas. Negin che garegiava de «dar la portga» ni «la caura». Stulius era il patratg suenter aviras buseradas ch'ils pasterets han magari per moda.

In auter temps della praula e getga era gl'atun suenter la scargada enasi cuolm. Ils armauls mavan pertras, ed ei deva bucca bia auter de far che de schar ora els la damaun cura che la purgina era stulida empau, e de rimnar ses tgaus vi encunter sera. Gie, las seras! Lezzas eran gia pulit liungas ed ei fageva bucca prescha d'ir en cauma. La sera mavan ins a vitg en in nuegl ni l'auter. Leu era bien e cauld ed ins steva stupent. Aschi patgific e ruasseivel era tut. Ils animals remagliavan e schemevan e mo sappacuras in che zaccudeva empau la cadeina e muentava sia platiala. La brausla glisch dil «bau» – della cazzoletta de nuegl – fereva pli umbrivas giganticas che glisch – insumma in contuorn sco fatgs per raschunar las praulas. Ed ei vegneva raschunau e resdau tochen che nus buobs stevan chignai en nies encarden e strusch ughegiavan pli de stender las combas en treglia. Aunc vi da notg vesevan nus las dialas, las tschalereras, ils nans ed il «res», il nausch barlot a saltond entuorn entuorn. E la méttà de fein sesluitava neutier cun sia farcla per prender quel ch'era ius da stad tras la cultira flurenta empei pil trutg e vau. Nus sdavalavan cun peis e mauns e sedestadavan magari tut en in suadetsch, fraton che nies patrun rievà da cor da nossas grimassas.

Mo la pli biala praula per mei ei stau quella ch'igl aug Rest saveva raquintar il meglier, quella dil *Prenci dil sulegl*. «Gie, quella dil prenci dil sulegl, raquenti, lezza . . .» Ed aug Rest striaiva duas gadas per vart siu barbis onz da palaranza e resdava:

Avon biars, biariras d'onns era ei in che ha exnum bucca giu lartg a casa. El ei ius per mirar

giu il mund. Co quel era gronds e bials! Mo in gi ha el giu ora las narras. El ei curdaus ella baita d'in striun e quel – in nauschira um – ha sfurzau el de far siu fumegl. Sia lavur principala era de pover in cavagl ed in uors starschliu. Il cumond dil striun era de mirar de dar al cavagl carn ed agl uors aveina. Quei voleva buc en a nies giuven.

In gi ch'il striun era naven, ha el baratau ed ha dau al cavagl l'aveina ed agl uors la carn. Ils dus animals han giu ina sgarschentida legria ed il cavagl ha entschiet a discuorer da carstgaun. «Demai che ti has dau a mi l'aveina, sai jeu puspei tschintschar. Sappies che nus tuts essan paupers sventirai, curdai els nauschs mauns d'in ferm striun. Ti denton, sche ti suondas mes cussegls, sas spindrar nus da nossa sclaveria. Prenda la scua, il barschun e la streglia, lai lartg igl uors, semetta cavagl a mi, e nus fugin.» – Il giuven suonda, e tut en in fem va ei d'ina planira ora. Mo il striun ha s'entgiert e dat suenter zachergiond e smuldend. «Trai enavos il barschun», gi il cavagl. En quei mument ei carschiu da quel in spess uaul ed il persecutader ha giu bien e gitg de rivar atras. Mo silsuenter eis el staus cuninagada sils calcogns als dus fugitivs. «Fiera enavos la streglia», cusseglia il cavagl. In uaul aunc bia pli spess ei carschius, che ha dau gitg de barhar al striun. Zacuras udeva ins ses zachers puspei ualti datier. «Trai ussa la scua giun plaun.» Quella gada eis ei vegniu ina val macorta e carpusa ch'il persecutader ha pers lur fastitgs. Mo igl uors era a fin cun sias forzas, ha stendi uors combas ed ei restaus sil plaz. Il cavagl ha cumandau a siu cavalier de trer giu il fol agl uors e de securclar cun quel e maina metter giu quei manti dad el anora. Cavagl e cavalier arrivavan finalmein el mercau dil retg. Lez encureva gest in pervesider de gaglinas, essend che l'auter era fugius culla brocca. Nuota bugen han ins pladiu quei schani starschliu cun ina pial sco in uors. Mo mira, cura ch'il Tignus, aschia numnavan els beffegiond il giuven, perveseva il pullam, ha quel entschiet ad uar tschien dubel de vidavon. Suenter in temps han ei dau al Tignus muort ses merets per las gaglinas la piazza de hortulan dil casti. E mira, aschi prest ch'il Tignus ha semess a luvrar els orts, paradavan quels sco aunc mai. Il purtger dil retg denton era in valanuot, in metschafadigias e smarschun. El ha laschau aviert la purteglia e ses salvanoris ein dai amiez quella bellezza de verduras e flurs. Il hortulan ha seduvrau cun snueivels smanis e caneras de vegnir ora cullas bestgias, mo ei redeva. Pors, sch'ins ha buca els ella baila, van

nuota nua ch'ins vul. Fagend ses smanis da desperau ei la pial-uors sedistaccada per in batterdegl dal Tignus. Schi spert ch'el ha sespruau de trer suren ella, la feglia dil retg – la giuvna e pli biala dellas treis – aveva giu viu il Tignus sco giuven splenduront cun spessa cavellera d'aur. Sch'aunc tons prencis, baruns e cavaliers garegiavan ella per dunna, naven da quei mument era la feglia giuvna dil retg talmein inamurada el Tignus ch'ella ei s'emperessa cun quel. Il bab ha fatg sfracs. Las duas soras volevan buca calar de far beffas ed ils loschs quinaus han mai giu marveglias de secumpignar cul Tignus. Ils dus fideivels han giu ina paupra veta.

Denton ei vegniu il temps della catscha. Minga nobel sespruava d'esser capocatschadur. Era nies Tignus ei serendius egl uaul, mo buca ella loscha suita de prencis, baruns e cavaliers. Mo mira! El ei turnaus a bun'ura cun abundonta preda, fratont che ses garmadis quinaus han gnanc pudiu tier in stgirat. Aschia eis ei stau era l'auter gi ed il tierz ed il quart. Negin ha saviu capir ei auter che sia dunna che aveva viu siu mariu in batterdegl ella gliergia e bellezza de prenci dil sulegl. Las soras vegnevan melnas della gretta ed ils quinaus fagevan giavels e bastunavan tgauns e survients.

Surura ei rut ora ina stermentusa uiara. Tuts han giu de suandar il retg ella battaglia. Mai il Tignus han els buca teniu per habels e vengonts. Lez ei denton ius discus. Ed igl ei stau bien, pertgei cun il retg ed ils ses eis ei prest iu mal. Vesend il Tignus il retg tschinclaus d'inimitgs en grev prighel, ha el rugau siu fideivel cavagl per agid. Lez ha immediat purtau vitier el ed il Tignus ha cun terriblas sderadas spindrau siu sir dalla mort segira. Gie, el ha pitgau tons inimitgs che sia partida ha victorisau. Mo smenond aschia siu spadun, pren mira, ei tuttenina la tarladida pial-uors curdada l'autra gada e quella gada per adina. A tuts veseivels steva empei dil starschliu Tignus ussa il prenci dil sulegl avon las roschas, fittaus cun sia tarlischur e bellezza. Egl human strusch astgava mirar sin el. Beada era ussa la feglia giuvna dil retg. Era il bab ha sereconciliau ed ha dau, essend vegls e falombers, la cruna, il scepter e tut siu reginavel al Tignus.

Aschia raschunava igl aug Rest e strihava puspei siu barbis da palazonza. Mo aunc biars detagls saveva el de gir, detagls che nus havein ussa laschau d'ina vart per vegnir a fin ad uras. Cura ch'igl aug Rest resdava quella dil prenci dil sulegl, cuzzava quei quasi ina entira liunga sera d'atun ora.

Mia biala uffonza ei prest stada vargada. Ei ha giu num laschar il fest de paster pign. Rigurus mussaders han sedau tutta breigia de metter a frein la fantasia, sgulonta sur tuts confins. Igl ei stau de far quens, trer conclusiuns logicas ellas differentas scienziass e tuchiar las fineziass della grammatica latina, greca, hebraica . . . Cass cuntrari, pauper studetgell! Gie, igl ei vegniu il temps ch'ins era sez empau dell'ideia ch'il principal e decident seigi il giudicar razional, il quen logic e gl'auter seigi tut fantasteria uffonila ch'ei hagi num laschar anavos cull'uffonza. Mo remarcabel, emblidau han ins tochen oz mai buc ina dellas getgas e praulas udidas avon decennis. Quens rigurus e tontas formilas chemicas ein dagitg en totala emblidonza, schegie ch'ins ha a siu temps giu interess per quella materia. Da miu saver hai jeu maina sesemiau de problems mathematics. Mo con savens han las dialas, il prenci dil sulegl, la Madrisa fatg viseta nocturna. Oramai san e ston ins producir scienziass cugl intelletg. Mo viver ei depli e tonscha pli profund.

Perquei eis ei stau dellas pli bialas uras cura ch'ieu hai astgau scuntrar vi a Bolsaun sin mes vasts viadis in vegl sabi, il meister della getga e praula retica, *Karl Felix Wolff*. Vegnius enconuschents cun el sundel daveras buca per amur della tradiziun populara. Wolff ei oz in dils pli valents perscrutaders dils vegls Rets, de nos antenats, habitonts allas rivas de nies Rein, digl Inn, mo era sillas spundas dell'Addige. Cura che nus havevan mintgamai discutau nos problems scientifics, lu raschunava nies bien amitg patern ord la abundonta tradiziun populara retica, ch'el ha rimnau en sia stendida veta cun immensa premura.

La Madrisa per exempel ei ina figura, che semuossa savens en nossa praula e getga grischuna, ella romontscha e tudestga, aschia ch'ins sto prender ella per ina dellas pli veglias personalitads dil mitus retic. Della *Madrisa* u *Merisana* sa Wolff era bia de raquintar, per exempel *Dellas nozzas della Merisana*. Tedlei bein!

Ella val Costeana habitavan a siu temps biaras uldaunas. La stad vegnevan ellas ord igl ual dellas Vegines sil crest della Merisana, per leu passentar en legria cumpignia las uras sur miezgi. Quellas uldaunas havevan la Merisana per regina, la quala possedeava tut quei ch'ins mo sa giavischar. Las plantas s'enclinavan cura ch'ella passava. Las undas dils dutgs sepedimavan e tedlavan sin ses plaids. Dal Monte Cristallo tochen vi els cuolms Duranna era tut siu reginavel. Mo malgrad questa gronda rihezia era la regina buca ventireivla. Grev cordoli squitschava siu cor, perquei che tontas creatiras havevan de pitir

e suffrir. Ella anflava negin remiedi e negin era buns de dar ad ella in bien cussegl.

Cheu, in bi gi, dumonda il retg dils Radis, il possessur d'in grond reginavel vivart igl Antelao, la Merisana per dunna. Quella gi buca «Na», mo declara d'esser ventireivla pér sche tuttas creatiras vegnien liberadas dil grond pitir e sappien finalmein calar de schemer en lur dolor. «Avon mias nozzas sto quei secumplenir e ti emprovi d'effectuar quei.» Cheu va il retg dils Radis tut contristaus sias vias e fa tschiens emprovas de realisar la ventira cumpleina. Schegie ch'el haveva gronda pussonza e fetg buns cussegliaders, vul ei semplamein buca reussir de schigentar la davosa larma. El tuorna tut consternius tier la Merisana e roga instantamein de desister a quella condiziun nunpusseivla, ni de silmeins restrenscher ella empau. Merisana ceda contristada, mo pretenda ussa che silmeins sin siu gi de nozzas tuttas creatiras seigien ventireivlas. Cun tut studegiar ed empruar reussescha era quei buca al niebel spus ed el sto l'autra gada rugar la Merisana de reducir sia condiziun. Da quei vegn la Merisana tresta, fetg tresta. «Gnanc in gi entir senza larmas e larmas», sospira ella. «Ed jeu hai cartiu che quei seigi il minim.» Alla finfinala, tgei vuleva ella far auter che puspei ceder ed ella secuntenta cun ina ura sur miezgi. «Quella ura ei la pli pascheivla e biala. En questa ura dueien tuts esser ventireivels: carstgauns, animals, cagliom e fluras. Da quell'ura han liug mias nozzas.» Per la tiarza gada ei il retg dils Radis turnaus en siu reginavel ed ha veramein sespruau de cumplenir il giavisch de sia nobla spusa. Ed igl ei reussiu. Cura che las creatiras ein intervegnidas ch'en quella ura, duront las nozzas della Merisana cul retg dils Radis tuttas dolurs duegien calar e tutta malaveta svanir, han ellas entschiet a ludar da cor la buna regina Merisana.

Per engraziament han tuttas creatiras purtau fluras e matgs senza fin, veramein ils pli bials matgs ch'ei mo sa dar. Ei savevan strusch nua metter tuts e deploravan zun fetg che quella bellezia vegni a cuzzar mo cuort temps. Cheu han ils nanins digl uaul Amarida en lur nunschenta legria ligiau ils matgs tochen ch'ei ha dau in'entira plonta remarcabla, il larisch. E per che quei larisch sechi e mieri buca ha la Merisana generusa unfriu siu bi vèl de nozzas, in finezia vèl e marveglius. Cun quel han ils nanins d'Amarida dabot surtratg il larisch. E mira, il vèl crescha viaden ella nova plonta e quella entscheiva a reviver e prosperar. Igl atun lai il larisch bein curdar sia discharina e para de sec-car suenter ch'el ha aunc sclariu els davos gis

d'atun sc'in tizun viaden ella val. Mo la primavera surtrai el sia roma cun fin, finezia verd e ti sas percorscher il marviglius vèl della regina Merisana. Il pli bi eis ei adina sur miezgi duront l'aulta stad egl uaul dils larischs. Pasch e ruas regian leu sco a siu temps duront l'ura dellas nozzas della Merisana cul retg dils Radis.

Mo ussa, mes uffons ed auters auditurs, eis ei bien neras uras de far fin per oz cun getga e praula. Ei fuss aunc biaras de raschunar. Quella

della *Sontga Margriata* che *Monsignur uestg Caminada* ha perscrutau, quella dil *Tignus si Tignuppa* davos Trin, tontas e tontas ch'il *Büchli* ed il *Wolff* han rimnau en lur pesonts cudischs. Quala fuss aunc la pli biala? Quei ei grev de gir. Mo seigi ussa sco ei vegli. Possi la praula e getga de nossa patria retica dar a vus ton gudiment e plascher sco ella ha purschiu a mi dapi che tat permier ha raschunau avon gis ed onns cun pertgirar stiarls enta Purnal. —

Il Museum regional Surselva, Casa Carniec, Glion/Ilanz

Text d'emissiun 1981

Da Alfons Maissen, Cuera

Caras scolaras, cars scolaras,
e preziai magisters!

Oz lein nus s'occupar in mument cun l'idea d'in Museum puril e mistergner che vegn gest preparaus e realisau ussa ed els proxims onns a Glion, igl emprem marcau sper il Rein. Igl emprem lein nus denton mirar in tec tgei quei plaid *Museum* ha de muntar. El ei naschius avon varga 2000 onns en la Grecia antica, epi ius vinavon tiels Romans e pievel latin a Ruma, epi sco in fiug tras igl entir mund. Plaids sco Colosseum, Liceum, Constantineum ein della medema sorta. En Grecia antica significava il plaid Museum il tempel ni sanctuari dellas Musas, las feglias de Zeus, la pli aulta Deitad dils Grecs. Quellas Musas vevan de pertgirar igl art, pia tut il bi che mistergners, picturs e sculpturs fagevan, denton era la scienzia, quei vul gir tut quei ch'ils perderts studegian o e mettevan a scret. Era la musica, il teater, las praulas e getgas, la historia, l'astronomia, la fisica e la geografia dil mund e de lur tiaras udevan tier. Igl emprem dev'ei 3, silsuenter 9 Musas, bialas cefras; mintgina dellas Musas veva siu num e veva de survigilar ina sparta, quei vul gir ina bein definida part digl art e dellas scienzas schi diversas.

Pli tard, ad Alexandria en Egipta, era in Museum il liug de Biblioteca ensem cun ina scola aulta dils carschi, dils filosofs. Cudischs eran lu de gronda impurtonza, demai buca biars e tuts screts a maun sin pials, pergameinas e pli tard sin papius, sin pupi special.

Dapi 1800 circa survegn il plaid in'autra valeta. In Museum daventa in baghetg che cuntegn collecziuns, caussas rimnadas de valeta, raritads. Quella moda de rimnar e de conservar bialas regurdientschas dils perdavons, pia en entiras casas che stevan aviartas al pievel, eran carschi-

das ord collecziun pli u meins privatas de ducas, retgs ed imperaturs, era de uestgs e dil papa cun lur residenzas. Ei setractava de fetg custeivlas caussas ord lur schinumnai cabients d'antiquitads. Ils gronds regents rimnavan quels scazis buca mo per spir plascher dellas caussas, mo-bein per demonstrar, schar veser e sentir il pievel ed ils adversaris lur pussonza, lur gloria.

Nus vein in bi exempel co quei mava. Il duca *Carli il temerari*, Duca de Burgogna (1433–1477, curdaus a Nancy) veva gie priu sin viadi neu dalla Burgogna, cun sia pompusa e gronda armada encunter ils Svizzers nungetg gronds e custeivels scazis. Cun quei vess el bugen dau d'entellir agl inimitg ch'el hagi gudignau la battaglia avon ch'entscheiver, pia per far sterment culla pussonza exteriura. Mo nus savein ch'igl ei buca iu tenor program. Il 'schuz' ei ius davos ora, ed ils buns Svizzers fussen silsuenter bunamein i empaglia cun malperinadads pervia dil parter la rauba conquistada. Ed empau de quellas custeivladads orneschan aunc oz enqual museum svizzer.

Napoleon leva sefar de gronds cun scazis dils auters. Da mintga tiara ch'el dumignava, prendeva el e sequestrava scazis sin tuttas varts. Bia de quei ornescha ils museums de Paris.

Il carstgaun ha in basegns natural de rimnar caussas che plaian. Mintgin rimna tenor siu plascher: biala crappa, uaffens, maletgs, vischala, uras veglias, cuntials, buis, tschittas, tarmagls, saleps, gregls, utschals e massa auter. Las caussas ch'ina persuna rimna cun tut siu regl e carezia ei in maletg de siu agen intern. Ei dat cheutras collecziuns de caussas de tempra privata. Ils museums che nus manegen ein denton instituziuns per part publicas, che vulan survir al pievel, che duessen era esser sustenidas da quel

entras leschas. Els san cuntener de tuttas spe-
cias e categorias ded uordens. Ins numna per-
quei lu era ils differentes museums en moda pli
precisa: museum historic, museum de historia
naturala, museum cultural, de termagls e giugs,
de gimnastica, d'uaffens ed indrezs d'uiara, de
viafier, de posta, museums per caussas dil pur-
esser, dils mistergners, galerias modernas de
pictura (maletgs) e de sculpturas (persunas ed
animals etc. tagliai en crap, en lenn, ni culai en
bruns ed auters metals).

Segiramein veis vus, caras scholaras e cars
scholars fatg zacu ina viseta al «Museum Retic» a
Cuera. Quei ei in famus museum, cun preziusa-
dads ord nies entir cantun cun bia uorden de
tutta specia; quei tut dat in niev maletg della
cultura de nies cantun. Dapi varga tschien onns
vegn cheu rimnau ed exponiu.

In'egliada veis vus senza dubi era dau el mu-
seum regional historic a Trun il «Museum Cuort
Ligia Grischa». Gia il baghetg e sias famusas
stanzas dattan legria e resplendan cultura sursil-
vana. Mintga museum, era per pigns ch'el ei, ha
sias atgnadads, caussas che gronds han e pos-
sedan magari buc. Perquei ston ins era visitar
quels. Ei vala la peina. Aschia tralaschein nus era
buc de visitar ina gada ils museums dils vitgs de
Laax, quel en Stussavgia e quel de Val Sogn
Pieder entadem la Lumnezia, quel de Vuorzh.

Ed ussa lein nus turnar al *Museum Regional
Surselva* che vegn endrizzaus ella Casa Carniec
a Glion. Gia avon 40 onns era vegniu tschin-
tschau d'in museum a Glion e per la Foppa. Mo
las difficultads eran stadas memia grondas,
l'energia per realisar l'idea memia pintga.

La stad digl onn 1978 finalmein serimnan a
Sagogn ina partida umens e femnas incantadas
de quell'idea. Ei fuva seconstituui in schinum-
nau Comité d'iniziativa. Inziar vul gir: entschei-
ver, prender a mauns, dar l'entschatta. Quell'en-
tschatta ei stada buna, e gruppas de lavur han
silsuenter entschiet ad encurir in liug ed ina casa
adattada per realisar quei museum. Per ver pli
bia peisa semida quei comité en ina *Fundaziun
Museum Regional Surselva*. Gia dall'entschatta
era previu de buca far il medem sco ella «Cuort
Ligia Grischa» a Trun, ni sco il museum claustral
a Mustér, anzi, d'exponer a Glion en emprema
lingia caussas dil *puresser*, dil *mistregn*, dil *traf-
fic*, insumma tut quei che il maun dil carstgaun
sa prestar u per levgiar la lavur, ni il viver en
famiglia, en cuminonza ed en tuttas activitads
humanas. E quei ei bia: uaffens ed indrezs per
varga trenta mistergners, era semplas maschi-
nas, ch'ei oz ord diever: resgias, mulins, luvra-
toris de fravis cun indrezs e ferramenta, il vi-

schler culla panaglia, brenta e sadialas de latg, il
signun cun vischala de lenn, preuls e calderas.
Tut quei ch'il pur duvrava pli baul en nuegl, sil
funs, si prada ed ellas alps, en tschaler e si
surcombras, tut dueigi vegnir mess en bien uor-
den en quei museum: ristials, faultschs, pétgs,
zappas e zappuns, busgidas e tagliolas, maschi-
nas de scuder, de tagliar flux, de cuser, gartiro-
las, pusadas veglias, vischala de tiaracotga e de
lenn per si cuolm, per a casa ed ellas alps, mo
era giuvs, iseglia, carpiens, cuzers e cuts, intgins
e marcladiras, tscheps de batter, rodas de filar,
talers, uorden de far paun: palas de metter en
fuorn, slavuns, canastras ed aissas de paun, pa-
neras e fuormas de pettas e creflis e tschien e
melli autras caussas.

Ed ei vegn gest endamen: ier sundel jeu capi-
taus viaden ella gronda fiera e marcau a Glion.
Cheu vegn vendiu e marcadau. Oz era enqual
firlifanza! Avon 50 onns vegneva aunc il tarscher
cun ses tarscheuls fatgs a casa, il calger cun sia
rauba-pe: curom, trau ed il crap blau; il corder
cun sias sugas e sughets, il fravi d'irom, il cani-
strer. Oz paran els d'esser svani. Mo interessant
cons de quels che han giu dau sinzur ad in clom
ils 6, 7 ed 8 de zercladur 1980 e vegni ad ina
gronda fiasta en favur dil museum de Glion e
mussau a massa pievel lur mistregns. Nus vesein
ch'il vegl ha buca piars tutta calamita. Forsa che
giuvens entscheivan puspei a prender a mauns
talas lavurs. Era il Giachen de bienmarcau ei
aunc oz de veser e d'udir, secapescha cun em-
pau outra rauba, cun autras manieras. Mo el
capescha adina puspei de giavinar e carmalar
cumpraders cun ses spass. Co la renomada can-
zun ed ils plaids dil Giachen de bienmarcau
d'avon 100 onns seclamavan e tunava less jeu
tuttina schar tedlar, per cuorturiala, mo era per
instrucziun. Pertgei era canzuns popularas ston
vegnir rimnadas en in museum, sch'ellas han de
far cun professiuns. Quella cheu e biaras autras
ha la cantadura *Maria Petschen*, la cantadura
tschocca, giu cantau per mei 1938 ella Claustra
de Mustér. E per cletg vein nus nudau ella. Ed
ussa tedlei: igl ei ina canzun de spass. Il spass ei
buca mo leghers, el selubescha era de far enqual
pintga beffa per vegnir tenuta endamen pli bein.
Era tals plaids e canzuns ston ir el museum avon
ch'emblidar e schar ir ellas a piarder. Mo meglier
ei de schar reviver la canzun cun cantar. Ei
secapescha che in Mueum ha la pusseivladad de
renovar veglias acziuns culturalas, folcloristicas,
mistergneras e canticas. La canzun chorila flure-
scha. Dasperas stuess la populara vegnir cultiva-
da e derasada en cumpignia. Mira vidvart la
canzunetta: *Il Giachen de bien marcau!*

Giachen de bien marcau

Recitond Canzun pop. rom.

Per cum-prar de tut-tas sorts, ve-gni neu tier quei
 stan; pu-pi, ple-mas per in spot, tschur-
 vi ed aunc fer-stan. Buis tri-ac-ca
 de Va-nie-scha, zu-cher-can-del e nuschi mis-cat,
 cu-a gat, cu-a gat. 2. En-za-tgei per
 mat-tauns lo-schas, bia-las scat-las de tu-bac.
 En-za-tgei per pers e pa-ders e gronds si-
 gnurs. Caultschas cuortas al-la mo-da ve-glia, in bi
 cu-disch sen-za fe-glia, ai con bi ed ai con bi.

N.B. Questa melodia ei vegnida recepida e nudada 1938 da Alfons Maissen a Mustér en Claustura, cantada dall'enconuschenta cantadura tschocca Maria Petchen.

La casa Carniec a Glion

Quels umens dil Museum han lu anflau ella veglia part dil marcau de Glion in adattau casament per quei intent, la schinumada *Casa Carniec*. Il plaid CARNIEC ei la romontschaziun de *Grüneck*, e stat en connex culla famiglia enconuschenta de Glion, cun ils Schmid de *Grüneck*, che han dau dapi entuorn 1590 il character (de baghetgs) al marcau de Glion, cun lur casas burgheisas de renum. Ins patratgi alla imposanta *Casa Gronda*, baghegiada 1677. E gest sut quella steva gia pli che 100 onns avon la *Casa Carniec*, baghegiada dalla medema famiglia. Sur las duas entradas stat mintgamai in uoppen en crap, omisdu cun las armas dils Schmid de Carniec, culla siarp sturtigliada, ensem culs uoppens de lur noblas dunnauns. Quels dus carps- uoppen ein probabel vegni taccai vid la casa gitg suenter ch'ell'ei stada baghegiada. La veglia ar-

ma, uoppen, datescha dagl onn 1611, ed ei vegnius scalpraus 66 onns avon che la «Casa Gronda» vegni baghegiada, e tuttina biars onns memia giuvens per esser schi vegls sco ils fundaments della Casa Carniec. Cun intercurrir il baghetg dad experts per mirar sche la casa seigi sufficientamein buna per in museum, statteivla, han ins anflau davos in tablegiau in interessant fresco, quei vul dir in maletg en color sin mir, ni pictura murala, e tedlei bein: ils perderts de maletgs vegls manegian che quel stoppi esser vegnius malegiaus leu entuorn 1540, e ch'el fagevi part d'ina sala della noblezia. Quei ei bein bi d'anfar leu en in casament vegl, destinaus per in museum in schi vegl maletg, caussa museala numro in, che dueigi reviver en splendor cura ch'el ei ina gada restauraus. La historia tschontscha schiglioc pauc de quei baghetg, forsa il pli real entras la famiglia *Schmid de Grüneck*, che ha prestau ton per il marcau de Glion. E sche la historia quescha, stuein era nus quescher, mal ni bein!

La schlatteina Schmid de *Grüneck* ei morta ora 1738 e suenter ei la casa ida d'in possessur a l'auter. Ella ha buca giu ina schi favoreivla sort sco la «Cuort Ligia Grischa» ch'ei vegnida conservada andantamein tochen sil gi ded oz, cun bials tablegiaus, letgs e scaffas e la grondiusa sala dils «Landrehters»,

Interessant ei forsa d'allegar ch'igl enconuschent plevon de Glion, *Ser Gion Martin Darms* ei vivius en quella casa, ella secunda alzada, tochen sia mort 1907. El ha scret en quella stiva gronda, cun ina detga pegna scalegl ovras romontschas de vaglia, fuva in grond cantadur e dirigent, e fundatur dil *Chor Ligia Grischa*, 1852. Decan *Gion Martin Darms* era oriunds de Flond, naschius ils 30 d'uost 1823 a Glion, 35 onns directur della *Ligia Grischa*, morts ils 29 de fenadur 1907 ella Casa Carniec.

Oz ei quella casa, cumprada (alla fin de 1980) per la summa de 310 000.— francs, possess della *Fundaziun Museum Regional Surselva*. Quei ei stau pusseivel grazia alla beinvulientscha dils possessurs d'avon, che han denton stipulau els contracts che quei casament astgi buca vegnir duvraus per in auter intent, forsa per ina stizun, in'ustria ni fatschenta.

La Casa Carniec ei vegnida baghegiada entuorn el decuors dils tschentanners ed aschia setransformada pliras gadas, cunzun el 19. secul. Bia bi ei vegniu scarpau neuado, bia vendiu

ella Bassa. Tut quei fuss ussa ner basegns d'haver a disposiziun. Enqual bi toc ei restaus, 5 pegas scalegl, ina stiva bein tablegiada, il maletg antic sin mir, buccas pegna ch'ins sa schar sco quei ch'ellas ein, scalas en uorden cun bials tschabergals, plantschius sut cun enorm grossas e ladas aissas, sco fatgas per dar la tempra de vegl ad in museum, aissas forsa perfin tagliadas avon 100 e pli onns cun la sigir aulta e lada. Glion possedeve denton gia lu capavlas resgias cun aulta alzada de garter. Forsa ch'ins sto splanar suro ed ulivar, flichergiar tscheu e leu per metter tut en uorden. Nuot niev sa remplazzar – cunzun en in museum – quei ch'era gia cheu dapi varga 100 onns.

Nus lein tedlar enzacons tacts musica avon che far in cuort viadi tras la casa, per liung e per lad, engiu ed ensi tocca sum.

La «Casa Carniec» ei plazzada gest sut la cantunada biala della «Casa Gronda», leu nua che la via, en fuorma d'in S, fa igl emprem caraun neu dalla Casa Cumin epi viasi encunter la Porta sura. Las entradas culs dus craps-uopen datten d'entellir al visitader ch'ei setracti della *Casa Carniec*. Quel culla datta 1611 ei stampaus en maletg el Cudischet Radioscola numer 6, 1981. Quala dellas duas entradas che fuva pli baul la principala, ei buca clar, probabel la porta da vart seniastra. In zuler pulit vast cun pavement de plattas-crap meina viaden egl intern. Entadem, tut alla grada, suenter in'entrada, passa ina scala d'enzacons scalems giuaden en ina saletta d'arviul, da leu tras in'extrada pli impurtonta viado en in tschec curtgin che auda alla Casa Carniec. Tras la saletta van tut zuppada mein aunc duas autras portas, ina en tschalers ch'il museum sa duvra fetg bein, l'autra tras il stgir intern, tunnellaus da stretgs vaus e grossa miraglia tochen viaden en in spazi stgiraglia, forsa la perschun de pli baul. La fama tschon-tscha che dalla Casa Gronda, sco era da quella casa anora mavien vias sutterranas giu e sut il Rein vi per contonscher la «Tuor de Grüneck», oz ina ruina de medem num ella costa dil plancal che maina a Ruschein. La getga cuntegn adina in tec ver Paid. Mo ston ins saver che il *Casti de Grüneck* era gia en decadenza cura che la schlatteina *Schmid* ei entrada en vigur a Glion. 1583 ha quella valerusa schlatteina survegni ensemen cul num «Grüneck» ed igl uopen igl attribut de noblezia, daus a *Gion Giachen* (Hans Jakob) *Schmid* ed a ses frars Guglielm, Gudegn e Giaronas entras *Duca Ferdinand*.

Cu la saletta d'arviul ei ina gada restaurada en uorden, sa ella survir a conferenzas e sesidas, per discussiuns de giuvens e vegls sur caussas de mistregn, de puresser, per reuniuns culturalas, per cant e musica populara. Ei fuss era giustificau d'endrizzar ina stanza che honorass impurtonts umens de Glion, della Foppa, e della Cadi, gest forsa ils de Grüneck, magari era schar reviver il General Suworow ch'ei staus 1799 surnotg ella Casa Gronda suenter ses strapazs e discletgs sur il Pass Veptga (Panixerpass).

Dallas costas dil zuler d'entrada arriv'ins en stanzettas pli pintgas d'arviul, da vart dretga vi el tract che fa part della secunda entrada en casa. Tut quei spazi cheu el pertiara ei sco fatgs per exponer caussas de museums che ferman gia cheu all'entschatta l'egliada dil visitader cu il museum ei ina gada prepara us per il public: interessantas mobillas, hartas, vischala e vitrinas cun objects pli pigns, mo custeivels. Giu els tschalers savess vegnir plazzada rauba de tschaler sco pli baul en nossas veglias casas purilas: curters de carn, camons de truffels, scaffas de caschiel e bia auter.

Ora el bi curtgin, ch'ei per part serraus giu encunter nord da veglia miraglia dil marcau, savess ins exponer collecziuns specialas, exposiziuns alternontas cun material de reserva e d'emprests che schaian en tschalers e remisas de provisiun. Quellas vanzadiras de miraglia marcauila ein de gronda muntada per gidar a dar pareta e tempra archeologica al MRS (Museum Regional Surselva). Ils mirs e las 4 portas dil marcau de Glion vegnan gia menzionadas 1390. Quellas claras enzennas d'in marcau existevan gia avon 1390, demai *Glion/Ilanz* gia proclamaus entuorn 1300 sco marcau cun tuts ils dretgs combinai.

Igl ei clar che questas restonzas ston vegnir restauradas, forsa schizun la *Tuoretta Martina* (Martinstürmchen) che stuess vegnir alzada ord ils fundaments aunc restai. Gia 1936 veva in premurau burgheis de Glion fatg attents sin quella situaziun pauc cuntenteivla, mo ha buca giu la vera urbida! Il fervent appel ha gidau nuot, anzi, la tuoretta sco era ils mirs ein decadi silsuenter aunc pli da rudien. Beinduras san ins far stem ch'autras cuntradas della Svizra han pli bia quita e carezia per la conservaziun de vegls monuments. Buca daditg stev'ei scret en ina impurtonta gasetta della bassa ch'ins hagi anflau cun sanar suloms fastitgs de mirs dil marcau dasperas. Nus stuein gnanc cavar per anflar tals. Ei tucca mo de restaurar.

Turnond anavos, entadem il zuler d'entrada, savein nus ir da dretg siado ell'emprema alzada cun in zuler premiez viaden, dal vest agl ost. Da mintga vart viaden van portas en mintgamai treis e quater stanzas. Encunter nord sesanfla cun vesta sil Rein la stiva biala. Quella alzada ei sco fatga per arranschar ina habitaziun purila. La stiva ei cheu, schizun ina secunda, lu stanzas de durmir ed el baghetg bastard annex sesanfla la veglia cuschina de vasta dimensiun e de solida urdadira. Cheu stuess ina cuschina all'antica survegnir nova veta, las stivas ornadas cun puffens sursilvans, cun meisas e sutgas e stabellas alla veglia.

Ellas combras stuessen neu letgeras cun bis-saccas, cun ponns e plumatschs surtratgs cun teigias sez tessidas etc. Zaua stuess ins haver il taler, las rodas de filar, secapescha era ina tgina, ina nanna e termagls d'affons alla veglia.

En cuschina dess ei bia de far. Vischala sin crunas veglias, urdanas, cups e scadialas, vanauns, preuls, plumagls, ina dètga fueina, furnaschas, rings e tscherchels de ruosnas-platta, schumbers de fiug, in tgamin aviert per fimentar ligiongias, schambuns. Lu secapescha in puffen cuschina adattau, ina meisa giganta, massiva de lenn ruver e bia auter.

Ei dat denton aunc in'otra alzada, la secunda, e nus stuein far prescha per vegnir a fin ad uras cun nossa emissiu de misura. Cheu sesanflan 7 stanzas. En quellas vess empau rauba de vegnir messa sut tetg: uaffens ed indrezs dils mistregns. Co duei quei daventar? Era per la part administrativa, per la scrutaziun, per la conservaziun e las registraturas drov'ei plaz. In luvratori de scrinari savess ins metter giu bass el spazi dil sutterran, projectaus per localitads de schurmetg de beins culturalis. La tiarza alzada ei semglienta alla secunda.

Sco giusut stuessen era cheu il *zuler* ed *encardens* adattai vegnir occupai cun *vitrinas* e *scaffas* per caussas pli pintgas. Tut quei che fuss de basegns vegn strusch ad haver plaz cheu. Per cletg stattan forsà il clavau e nuegl dadens la Casa Carniec zacu pli tard a disposiziun per carpiens, iseglia, crocs, erpschs, arcuns, curtauns ed altra rauba pli maltschecca, gronda e greva. Era maschinass de tagliar flux, fresas, maschinass de splanar, maschinass de scuder etc. savess ins plazzar leu. Co vitrinas en quella alzada stuessen seppresentar, cun tgei objects ch'ellas stuessen vegnir emplenidas muossa cun en-

zacons exempels il Cudischet RS 6, 1981. En gliez cudischet vein nus explicau enzacons dils biars uaffens ch'ei dat. Vies preziau magister ei forsà cantlis de tractar quella part cun vus en in'ura speciala. Ei setracta de tanvialas stuornas (vus enconuscheis forsà la panaglia stuorna?), ils firliforlis, il fumegl dil baun de splanar, ils cuntials de cavrinas, epi surtut la cuclunera (era clacunera). Cheu mauca il temps de far tut quei. Pertgei nus stuein aunc passar tras ina porta veglia d'aissa entira siado els surcombras cun in dètg tgamin de gronda vastadad, cun in trer-tetg dil 19. tschentaner.

En in rudi, entuorn quei spazi, empau serraus giu, savessen biars mistergners pigns cun lur indrezs ed uaffens vegnir plazzai. Quei tut sto vegnir studegiu da rudien.

Per finir nossa tura secamberlein nus aunc d'ina davosa scala siado en in pign parvis, in plantiu reduciu, mo adattaus per exponer causas dil tschiel, caussas d'usit religius, steilas e steilers dils 3 s. Retgs, stgalins e stgalinam de baselgia e ded alp: bransinas, plumpas, talics e talacs e bia auter che sa far plascher als visitaturs stuncleintai e suentai suenter esser serabitschai tochen si ellas neblas.

In problem resta aunc senza sligiazium: ils costumes, las vestgadas, uniformas, targidas, tuaglias, tut caussas fatgas da mistergneras purilas. Era quei tut sto haver in niebel cantun zaua el museum. Sche nus lessen emblidar nuot, stuess ei dar cheu in entir cudisch per vegnir a fin culs nuns e cullas caussas che fussen de metter en quei *Museum Regional Surselva*, ella *Casa Carniec* a Glion la Foppa.

Bia drov'ei aunc, daners, premura, caussas, objects, entochen che quei museum sa vegnir mussaus, daus libers alla populaziun. Ei drova era personal che capescha d'organisar e d'exponer, glieud capavla per rimnar rauba museala e daners per restaurar igl entir grond baghetg.

En quei grau san era las scolass de tuttas vischnauncas gidar bein cun buca schar svanir causas che fussen adattadas per il museum, e cunzun cun surdar a quei museum central bials tocs, caussas de valeta culturala. En in museum stattan las caussas a disposiziun alla tiara per adina. Quei ei impurtont e fa forsà daventar ils cors loms e lingiers per in schenghetg ad in museum che vul surdar sias raritads dils perdavons a quels che vivan ussa ed el futur.

Registers dils cudischets e dils texts Radioscola

La «Cristalla de crusch» sil frontispezi de quest RS, culs bratschs dil temps, volva anavos las paginas sigl'emprem cudischet d'avon 25 onns. Quel ha giu'entschiet sia via tras las scolas cun ina grupp da cristallas de nossa cara muntogna.

Suenter cuorts cuntegns dellas nov emissiuns d'avon 25 onns e suenter, emessas 1980 cun caschun dil giubileum, suondan allas paginas 11 e 19 dus texts complessivs, l'interessanta emissiun da *Hercli Bertogg*: «*Da praulas e getgas de nossa patria retoromontscha*», 1959, epi il text RS: «*Il Museum Regional Surselva*», 1981.

Impurtonts ei il *Register general* de tuttas las 271 emissiuns (plus 5 intercaladas: a/b). Buca meins impurtont ei d'haver immediat la survesta dils 101 cudischets cugl onn de comparida, culs diemblers de paginas, maletgs e culs tetels d'emissiun.

Da quei register, allas paginas 21–35, resultan era las partiziuns dils tschun volums planisai che dueigien tschaffar il material RS dils onns 1955–1981.

- I. volum: 28 cudischets, 1– 28, 526 paginas, 638 maletgs*
- II. volum: 22 cudischets, 29– 50, 482 paginas, 629 maletgs*
- III. volum: 22 cudischets, 51– 72, 620 paginas, 768 maletgs*
- IV. volum: 16 cudischets, 73– 88, 436 paginas, 434 maletgs*
- V. volum: 13 cudischets, 89–101, 452 paginas, 405 maletgs*

Ils tschun volums projectai cumpeglian en tut 2516 paginas, 2874 maletgs en fuorma de fotos, skizzas, portrets, representaziun de caussas ed acziuns, de facsimiles e detagls specials.

In *register* dellas materias, plaids, nums e de loghens suonda pli tard independentamein. Per s'orientar en quei grau pli levamein survegn mintgin dils 101 cudischets sil frontispezi siu numer special bein veseivels. Quels numers, ensemen cun las 271 emissiuns formschan la basa digl uorden per empustaziuns de cudischets, pindellas e dils texts integrals entras scolas als differents deposits, dil Post de programs e dil Departement d'educaziun. L'ediziun dils tschun volums vegn a cumpigliar in diember de 300–400 exemplars. L'empustaziun d'in tal quantum segirescha l'ediziun.

Ina secunda acziun ei stada l'emprova d'edir era en in dueivel diember d'exemplars ils texts complessivs, las emissiuns sezzas. Quei ei buca reussiu dall'entschatta enneu. Ed alla fin ha quella acziun stuiu vegnir sistida per motiv dil niev grond diember d'emissiuns annualas cun 1971.

En in'emprema fasa ein quels texts vegni tarmess allas scolas en sempla fuorma de carnets reduplicai a maschina de sriver. Ei setracta de 12 texts d'emissiun che cumpeglian ils onns 1961–1963, numers d'emissiun 29–40.

Ina secunda grupp da texts integrals ein vegni stampai sin mintgamai 4–6 fegls de format pli grond empuni in cun l'auter. En quella fuorma ein 18 texts vegni publicai, 1963–1966, numers d'emissiun 41–58.

En in tierz stadi de lavur ein da 1966–1974 vegni stampai 15 cudischets cun mintgamai 3–4 texts d'emissiun, en tut 44 unitads reuni en in pign diember de cudischs de 438 paginas, numers d'emissiun 59–100. Cun ils dus texts: *Praulas e getgas*, *Museum Regional Surselva* ein en tut 76 texts integrals vegni publicai. Entuorn 200 lecziuns RS de mesura restan nunpublicadas. Quels manuscrets originals sesanflan en maun dils differents auturs, dil Post de programs, naparts en salv tier il redactor 1955–1981.

La publicaziun dils tschun volums fuss segiramein ina biala caussa. Ina gronda lavur en quella direcziun ei gia prestada il davos miez onn. Els vegnessen a cuntener in respectabel material, scriptiv ed illustrativ, per gronda part lavurs originalas ord nossa historia, ord nossa cultura, ord nossa cuntrada.

Alfons Maissen

Cudischets ed emissiuns Radioscola 1955–1981

(Tschentau ensemen da Alfons Maissen)

I. Volum 1–28

Cudischet 1	Emissiuns d'emprova 1955	Paginas 8	Maletgs 10
1. <i>Las cristallas</i>		P. Flurin Maissen, Mustér	1955
2. <i>Las funtanas da Scuol e da Tarasp</i>		Jon Vonmoos, Scuol	1955
Cudischet 2	Annada I, 1, 1956	Paginas 32	Maletgs 30
3. <i>La muntada da cattadas preistoricas e noss secuntigneir</i>		Bonifaci Plaz, Savognin	1956
4. <i>Las veias malas</i>		Jonas Barandun, Trin	1956
5. <i>Co nos vegls meisters baghegiavan</i>		Alfons Maissen, Cuera	1956
6. <i>Gian Marchet Colani</i>		Giacumin Steinrisser, Schlarigna	1956
Cudischet 3	Annada II, 1, 1957	Paginas 12	Maletgs 9
7. <i>Duno de Vaz, in maletg historic</i>		C. Jochberg/T. Cantieni, Vaz	1956
8. <i>Ella glisch della poesia: interpretaziun</i>		Hendri Spescha, Domat	1956
Cudischet 4	Annada II, 2, 1957	Paginas 12	Maletgs 13
9. <i>La cuorsa d'orientaziun</i>		Armon Planta, Sent	1957
10. <i>La bova – Plàntas ca nus partgiran</i>		Gion Mani, Andeer	1957
Cudischet 5	Annada III, 1, 1958	Paginas 12	Maletgs 15
11. <i>Praula e getga retoromontscha</i>		Hercli Bertogg, Cuera	1958
12. <i>Il graner da l'Engiadina bassa</i>		Balser Tall, Scuol	1958
Cudischet 6	Annada III, 2, 1958	Paginas 12	Maletgs 16
13. <i>Clau Maissen, giug radiofonic</i>		Teodosi Candinas, Cuera	1958
14. <i>Mottata, excavaziuns preistoricas</i>		Nicolin Bischoff, Ramosch e Armon Planta, Sent	1958
Cudischet 7	Annada IV, 1, 1959	Paginas 16	Maletgs 8
15. <i>Poeseia an culours – treis pituras da Giovanni Segantini</i>		Leza Uffer, San Giagl	1959
16. <i>La bova prehistorica dil Crap de Flem</i>		Martin Bundi, Favugn	1959

Cudischet 8	Annada IV, 2, 1959	Paginas 20	Maletgs 16
17. <i>Sin las ruinas de Putnengia</i>		Ludivic Hendry, Sedrun	1959
18. <i>L'ovra poetica da P. Alexander Lozza</i>		Ambros Sonder, Zug	1959
19. <i>La chasa Engiadinaisa</i>		Andri Peer, Winterthur	1959
Cudischet 9	Annada V, 1, 1960	Paginas 20	Maletgs 16
20. <i>Nadal a Bianmàn an Schons</i>		Tumasch Dolf, Ziraun	1960
21. <i>Turo Pedretti, ün pittur engiadinais</i>		Jacques Guidon, Zuoz	1960
22. <i>La fatscha de nos vitgs</i>		Gion Arthur Manetsch, Cuera	1960
Cudischet 10	Annada V, 2, 1960	Paginas 24	Maletgs 23
23. <i>Luis Carigiet, in pictur-artist sursilvan</i>		Alfons Maissen, Cuera	1960
24. <i>La Lingua dals avious</i>		Constant Gritti, Scuol	1960
25. <i>Banadetg Fontana</i>		Giatgen Uffer, Muralto	1960
Cudischet 11	Annada VI, 1, 1961	Paginas 16	Maletgs 27
26. <i>Nos pichalain sgiaglia</i>		Flurin Bischoff, Cuera	1961
27. <i>Egn vieadi ainta Paris avant 150 ons</i>		Jonas Barandun, Niederhasli	1961
28. <i>Il cumin della Cadi</i>		Guglielm Gadola, Cuera	1961
Cudischet 12	Annada VI, 2, 1961	Paginas 20	Maletgs 21
29. <i>La poesia da Peider Linsel</i>		Andri Peer, Winterthur	1961
30. <i>Giacun Caspar Muoth en la glisch della casa paterna e dil vitg natal</i>		Pieder Antoni Livers, Breil	1961
31. <i>Sems von sen viadi</i>		Valentin Bearth, Casti	1961
Cudischet 13	Annada VII, 1, 1962	Paginas 20	Maletgs 28
32. <i>Ils treis sogns Retgs</i>		Alfons Maissen, Cuera	1962
33. <i>Da randulinas a craper sü suot nos tet intuorn clucher</i>		Giacumin Steinrisser, Schlarigna	1962
34. <i>La canzun populara</i>		Tumasch Dolf, Ziraun	1962
Cudischet 14	Annada VII, 2, 1962	Paginas 20	Maletgs 27
35. <i>Rastaler, en mastier tgi mora or!</i>		Gion Peder Thöni, Riehen	1962
36. <i>General Suworow a Pigniu</i>		Arnold Spescha, Cuera	1962
37. <i>La funtana chi staina a Ramosch</i>		Flurin Bischoff, Ramosch	1962
Cudischet 15	Annada VIII, 1, 1963	Paginas 20	Maletgs 19
38. <i>Larschs vidvart l'En – Üna poesia dad Andri Peer</i>		Jon Semadeni, Samedan	1963
39. <i>Anton Cadonau, veta e legats</i>		Gieri Gabriel, Oberuzwil	1963

40. <i>Schumbers ad egn brunsign – fests da len ear tunan fegn</i>	Linard Barandun, Wald AR	1963	
Cudischet 16	Annada VIII, 2, 1963	Paginas 24	Maletgs 34
41. <i>Peider Lansel, defensur dal rumantsch</i>	Andri Peer, Winterthur	1963	
42. <i>Son Francestg d'Assisi</i>	Tona Mark, Goldau	1963	
43. <i>Igl iral – mied de transport de lenna</i>	Alfons Maissen, Cuera	1963	
Cudischet 17	Annada IX, 1, 1964	Paginas 16	Maletgs 40
44. <i>Digls casteals an Tumgleastga</i>	Luzi Tscharner, Andeer	1964	
45. <i>Maniera, ti cumpogna tras la veta</i>	Conradin Giger, Surrein	1964	
46. <i>«La schliurada» da Leopold Mozart</i>	Luisa Famos, Turitg	1964	
Cudischet 18	Annada IX, 2, 1964	Paginas 32	Maletgs 36
47. <i>Il liber Signuradi da Tarasp e seis chastè</i>	Christian Fanzun, Tarasp	1964	
48. <i>En'igleida ainten parveis</i>	Bonifaci Plaz, Cuera	1964	
49. <i>Viadi egl univers</i>	Gieri Gabriel, Oberuzwil	1964	
Cudischet 19	Annada X, 1, 1965	Paginas 20	Maletgs 28
50. <i>Il meister da Vuorz</i>	Martin Caveng, Vuorz	1965	
51. <i>L'umur illa poesia ladina</i>	Luisa Famos, Ramosch	1965	
52. <i>Per veias e sendas</i>	Cyrill Brenn, Mulegns	1965	
Cudischet 20	Annada X, 2, 1965	Paginas 20	Maletgs 48
53. <i>Las specias de gaglinas selvadias de nossas muntognas</i>	Ricco Bianchi, Cuera	1965	
54. <i>Cu bab e moma cloman betg!</i>	Angelo Tscharner, Giovalta	1965	
55. <i>Aäää – üna serp!</i>	Flurin Bischoff, Cuera	1965	
Cudischet 21	Annada XI, 1, 1966	Paginas 20	Maletgs 14
56. <i>Alla tgina dil Rein, in viadi de scola bein preparaus cun agid de Pader Placi Spescha</i>	Flurin Maissen, Mustér	1966	
57. <i>Üna sentenzcha salomonica, nus giovain teater in scola</i>	Jon Semadeni, Samedan	1966	
58. <i>Humor an vischnanca</i>	Curo Mani, San Murezzan	1966	
Cudischet 22	Annada XI, 2, 1966	Paginas 20	Maletgs 24
59. <i>Duos poesias da Gian Fontana: Interpretaziuns</i>	Andri Peer, Lavin-Winterthur	1966	
60. <i>Nous visitagn en aviouler</i>	Giatgen Brenn, Stierva	1966	
61. <i>Il Romontschs ell'America</i>	Augustin Maissen, Utica USA	1966	

Cudischet 23	Annada XII, 1, 1967	Paginas 24	Maletgs 24
62. <i>Epigram ed aforissem illa litteratura ladina</i>	Luisa Famos, Turitg	1967	
63. <i>Banadetg Fontana</i>	Franz Capeder, Salouf	1967	
64. <i>Gion Antoni Huonder, nies poet nazional</i>	Alfons Maissen, Cuera	1967	
Cudischet 24	Annada XII, 2, 1967	Paginas 20	Maletgs 27
65. <i>600 onns Ligia della Casa de Diu</i>	Alfons Maissen, Cuera	1967	
66. <i>Ruignas e tors an Surses</i>	Gregor Spinaz, Tinizong	1967	
67. <i>Hans Erni – Il bab della canzun romontscha I</i>	Alfons Maissen, Cuera	1967	
Cudischet 25	Annada XIII, 1, 1968	Paginas 20	Maletgs 19
68. <i>Co nascha ün raquint?</i>	Andri Peer, Winterthur	1968	
69. <i>Vischnaunca de fracziuns</i>	Bernard Cathomas, Breil	1968	
70. <i>Hans Erni, il campiun della canzun romontscha II. La Rosetta</i>	Alfons Maissen, Cuera	1968	
Cudischet 26	Annada XIII, 2, 1968	Paginas 16	Maletgs 21
71. <i>Schimun Vonmoos: I. Ravarenda e patriot</i>	Luisa Famos ed Andri Peer	1968	
72. <i>Schimun Vonmoos: II. Il scriptur</i>	Luisa Famos ed Andri Peer	1968	
73. <i>Gion Not Spegnas, recitescha e commenta atgnas poesias</i>	Gion Not Spegnas, Tinizong	1968	
Cudischet 27	Annada XIV, 1, 1969	Paginas 16	Maletgs 18
74. <i>La Ligia Grischa I</i>	Felici Maissen, Cumbel	1969	
75. <i>La Ligia Grischa II</i>	Felici Maissen, Cumbel	1969	
76. <i>Igls ports</i>	Franz Capeder, Salouf	1969	
Cudischet 28	Annada XIV, 2, 1969	Paginas 24	Maletgs 38
77. <i>Ün tschüt in chadafö</i>	Andri Peer, Winterthur	1969	
78. <i>La Ligia dellas diesch dertgiras</i>	Felici Maissen, Cumbel	1969	
79. <i>Unfanza e giuvantetna da Giovanni Segantini (e l'influenza da chels taimps sen sia ovra pituresca)</i>	Franz Capeder, Salouf	1969	

II. Volum 29–50

Cudischet 29	Annada XV, 1, 1970	Paginas 12	Maletgs 66
80. <i>Canzuns popularas romontschas per flautets</i>	Alfons Maissen, Cuera	1970	
81. <i>President Rudolf Lanz, autur dil «Biviano»</i>	Cyrill Brenn, Mulegns	1970	
82. <i>Poesias de nos vitgs, emissiun de concorrenza</i>	Bernard Cathomas, Breil	1970	

Cudischet 30	Annada XV, 2, 1970	Paginas 16	Maletgs 83
83. <i>Nus pruagn da discorer en net e stget rumantsch</i>		Antonia Sonder, Salouf	1970
84. <i>Pertgei emprendel jeu schi vess?</i>		Alfons Maissen, Cuera	1970
85. <i>La Val d'Uina survain darcheu seis num's rumantschs</i>		Reto Lupi, Sent	1970
Cudischet 31	Annada XVI, 1, 1971	Paginas 12	Maletgs 32
86. <i>Lavinas e lavineras I</i>		Dionys Steger / Augustin Manetsch	1971
87. <i>Lavinas e lavineras II</i>		Dionys Steger / Augustin Manetsch	1971
88. <i>Praga, observaziuns illa chapitala tschecoslovaca</i>		Burtel M. Bezzola, Turitg	1971
Cudischet 32	Annada XVI, 2, 1971	Paginas 16	Maletgs 31
89. <i>Co formeschel jeu miu agen meini? Pusseivladads e confins: Adaptaziun (Emissiun scola professionala Zug)</i>		Alfons Maissen, Cuera	1971
90. <i>Energia, danunder las forzas vegnan ca fan ir motors e maschinas</i>		Jonas Barandun, Cuera	1971
91. <i>Il nouv büschmaint dal rai, gö auditiv seguond üna tarabla dad Andersen</i>		Jon Semadeni, Samedan	1971
92. <i>Parchè chantan ils utschels?</i>		Flurin Bischoff, Cuera	1971
92a. <i>Co ch'eu fetsch ün'istorgia (Negin cuntegn ella gasetta RS, denton cun text complessiv 1971, cudischet 3)</i>		Cla Biert, Cuera	1971
Cudischet 33	Annada XVI, 3, 1971	Paginas 20	Maletgs 18
93. <i>L'aua – il problem de nies temps I: «L'aua e la tiara»</i> Versiun romontscha		Boris Novak, Turitg Alfons Maissen	1971
94. <i>L'aua – il problem de nies temps II: «L'aua ed il carstgaun»</i> Versiun romontscha		Boris Novak, Turitg Alfons Maissen	1971
95. <i>L'aua – il problem de nies temps III: «Il manteniment schuber de nies intschess vital»</i> Versiun romontscha		Boris Novak, Turitg Alfons Maissen	1971
Cudischet 34	Annada XVI, 4, 1971	Paginas 28	Maletgs 55
96. <i>Documaints autentics ed experienzas da la Brasilia dad ozande</i>		Sr. Antonia Pia Dosch, Paripe	1971
97. <i>L'ova cotschna da San Murezzan</i>		Chasper Stupan, San Murezzan	1971
98. <i>La stalla de Nadal, co construin nus ina tala?</i>		Dionys Steger, Mustér	1971
99. <i>L'istorgia d'ina canzun da Nadal</i>		Franz Capeder, Salouf	1971

Cudischet 35	Annada XVII, 1, 1972	Paginas 28	Maletgs 38
100. <i>Da tschels onns I – La muria el Grischun</i>	Sur Felici Maissen, Cumbel	1972	
101. <i>L'ultim guvernatur in Vuclina</i>	Victor Stupan, Cuera	1972	
101a. <i>Problematica da Vazerol</i>	Franz Capeder, Salouf	1972	
101b. <i>In di cun in cusseglier guvernativ: Intervesta cun cuss. guv. G.G. Casaulta</i>	Alfons Maissen, Cuera	1972	
101c. <i>Da tschels onns II – Las strias e lur process</i>	Sur Felici Maissen, Cumbel	1972	
Cudischet 36	Annada XVIII, 2, 1972	Paginas 16	Maletgs 14
102. <i>Antupada cun poets rumantschs passos I</i>	Antonia Sonder, Salouf	1972	
103. <i>Antupada cun poets rumantschs passos II</i>	Antonia Sonder, Salouf	1972	
104. <i>Chant avert culla scoula da Sent</i>	Rico Falett, Sent	1972	
Cudischet 37	Annada XVIII, 3, 1972	Paginas 28	Maletgs 31
105. <i>Nus visitains üna stamparia I – e fains ün prüm giret istoric</i>	Domenica Messmer e Jon Manatschal	1972	
106. <i>Nus visitains üna stamparia II: L'art da stampa in servezzan da la giasetta rumantscha ladina</i>	Domenica Messmer e Jon Manatschal	1972	
Cudischet 38	Annada XVIII, 4, 1972	Paginas 40	Maletgs 34
107. <i>Il Stats Uni dell'America I: «La colonisaziun dell'America»</i>	Augustin Maissen, Chapel Hill, USA	1972	
108. <i>Il Stats Uni dell'America II: «L'anflada dil niev mund e sia conquista»</i>	Augustin Maissen, Chapel Hill, USA	1972	
109. <i>Il Stats Uni dell'America III: «La fundaziun dils Stats Uni dell'America»</i>	Augustin Maissen, Chapel Hill, USA	1972	
110. <i>Il Stats Uni dell'America IV: «L'expansiun viers igl occident»</i>	Augustin Maissen, Chapel Hill, USA	1972	
111. <i>Il Stats Uni dell'America V: «Il Stats Uni, Pussonza mundiala»</i>	Augustin Maissen, Chapel Hill, USA	1972	
Cudischet 39	Annada XVIII, 5, 1972	Paginas 16	Maletgs 30
112. <i>Da la marca postala</i>	Reto Manatschal ed J.P. Walther, Sta. Maria/Valchava	1972	
113. <i>Visita in chesa Planta</i>	Rico Vital, Samedan	1972	
114. <i>Il fö da Zernez 1872</i>	Burtel M. Bezzola, Turich	1972	
Cudischet 40	Annada XIX, 1, 1972	Paginas 24	Maletgs 1
115. <i>Neiv en cant e poesia – Emissiun communabla</i>	Gion Clopath, Franz Capeder		
116. <i>La spertadad – ina noziun e sia natira</i>	Alfons Maissen, Victor Stupan	1973	
Translaziun	Boris Novak, Turitg	1973	
117. <i>Planisaziun I, II: «Plirs aspects de planisaziun»</i>	Alfons Maissen		
118. <i>Planisaziun III: Novs aspects</i>	Nicolin Bischoff, Ramosch	1973	
118a. <i>Ursin, tenor Selina Chönz</i>	Nicolin Bischoff, Ramosch	1973	
	Mario Vonmoos, Scuol	1973	

119. <i>Vischnaunca e taglia, emissiun d'instrucziun civica</i>	Hendri Albin ed Otto Gienal, Mustér	1973	
Cudischet 41	Annada XIX, 2, 1973	Paginas 32	Maletgs 25
120. <i>Vischnaunca – Sia structura e sia organisaziun</i>	Dumeni Columberg, Mustér	1973	
121. <i>Il pur durant las quater staschuns</i>	Franz Capeder, Victor Stupan, Gion Clopath, Alfons Maissen	1973	
122. <i>Ils treis vents – Praula dramatisada da</i>	Alfons e Lelja Maissen, Cuera	1973	
123. <i>Sper il dotg – Emissiung d'istorgia naturala</i>	Mario Jegher, Tinizong	1973	
124. <i>L'emprem'uiara mundiala 1914–1918</i>	Guglielm Gadola, Cuera	1973	
Cudischet 42	Annada XIX, 3, 1973	Paginas 16	Maletgs 13
125. <i>Il curtin dils glatschers a Lucerna</i>	Paul Tomaschett, Lucerna	1973	
Cudischet 43	Annada XIX, 4, 1973	Paginas 16	Maletgs 10
126. <i>La chanzun dal Larsch I</i>	Robert Luzzi, Lü	1973	
127. <i>La chanzun dal Larsch II</i>	Robert Luzzi, Lü	1973	
128. <i>La Rosetta</i>			
10 canzunettas da Hans Erni, interpretaziun	Alfons Maissen, Cuera	1973	
129. <i>Ün vegl alpinist quinta</i>	Charles Golay, Puntraschigna	1973	
Cudischet 44	Annada XIX, 5, 1973	Paginas 24	Maletgs 18
130. <i>Fi! – pompiers, stide!</i>	Gion Peder Thöni, Riehen	1973	
131. <i>Üna charta rumantscha da Georg Jenatsch als da Sent, 7 october 1634</i>	Victor Stupan, Cuera	1973	
132. <i>La rosa de Jericho, La rosa de Nadal</i>	Alfons Maissen, Cuera	1973	
Cudischet 45	Annada XX, 1, 1974	Paginas 20	Maletgs 26
133. <i>Da la lavur scu voluntari in Dahomey I</i>	Emerita Rusca, Maiavilla	1974	
134. <i>Da la lavur scu voluntari in Dahomey II</i>	Emerita Rusca, Maiavilla	1974	
135. <i>Las vobas digls cantungs e la bandiera svizra I</i>	Franz Capeder, Salouf	1974	
136. <i>Igls da Schons ala Meric</i>	Gion Clopath, Lon/Lumbrein	1974	
Cudischet 46	Annada XX, 2, 1974	Paginas 26	Maletgs 28
138. <i>De derschaders e dertgiras – de malfatgs e de pitgiras</i>	Donat Cadruvi, Glion	1974	
139. <i>La baselgia da Mistail, sia istorgia ed impurtanza scu monumaint artistic</i>	Franz Capeder, Salouf	1974	
140. <i>Ils quater castials de Vuorz – perdetgas de temps vargai</i>	Risch e Giaronas Cadonau, Vuorz	1974	
Cudischet 47	Annada XX, 3, 1974	Paginas 24	Maletgs 13
142. <i>Jacques Guidon – pittur engiadinais</i>	Guidon/Maissen, Zuoz/Cuera	1974	

Cudischet 48	Annada XX, 4, 1974	Paginas 16	Maletgs 12
143. <i>Fiug e glisch I. Emissiun preparada da</i>	Alfons Maissen, Cuera	1974	
144. <i>La guardia de notg dil vargau e de nos gis I. Emissiun preparada tenor Gottfried Wälti</i>	Alfons Maissen, Cuera	1974	
Cudischet 49	Annada XX, 5, 1974	Paginas 24	Maletgs 20
145. <i>Professiungs an l'hotelleria, da caffetiers, ustiers e cameriers</i>	Valentin Bearth, Casti	1974	
146. <i>WWF: Protecziun da l'ambiaint</i>	Ernst Denoth, Cuoira	1974	
147. <i>Versets rumantschs da Surmeir e Schons</i>	Antonia Sonder e Gion Clopath, Salouf/Lon	1974	
148. <i>Las vobas digls cantungs e la bandiera svizra II</i>	Franz Capeder, Salouf	1974	
Cudischet 50	Annada XX, 6, 1974	Paginas 28	Maletgs 34
149. <i>La Val da Samagnun I</i>	Töna Schmid, Sent	1974	
150. <i>La Val da Samagnun II</i>	Töna Schmid, Sent	1974	

III. Volum 51–72

Cudischet 51	Annada XXI, 1, 1975	Paginas 24	Maletgs 33
151. <i>Romontsch ella instrucziun franzosa</i>	Augustin Manetsch, Mustér	1975	
152. <i>Alla tgina dil Rein, in viadi cun P. Placi Spescha (repetiziun)</i>	P. Flurin Maissen, Rumein	1975	
153. <i>Igl davos mulegn d'ava an Surmeir</i>	Gion Peder Thöni, Riehen	1975	
154. <i>Ilis cavacristallas raquentan</i>	Alfons Maissen, Cuera	1975	
Cudischet 52	Annada XXI, 2, 1975	Paginas 24	Maletgs 31
155. <i>Il svilup da la viafier Retica</i>	Gian Brüngger, Samedan	1975	
156. <i>Il parc naziunal</i>	Rico Falett, Sent	1975	
156a. <i>Melodia, ritmus e tact ella canzun e musica romontscha</i>	Alfons Maissen/G.A. Derungs, Cuera	1974	
Cudischet 53	Annada XXI, 3, 1975	Paginas 36	Maletgs 26
157. <i>Prof. dr. Alfons Maissen ed il Radioscola – 20 onns lavur per las scolas romontschas</i>	Risch e Giaronas Cadonau, Vuorz	1975	
Cudischet 54	Annadas XXI, 4, 1975	Paginas 24	Maletgs 38
158. <i>La raïna illa vita dal pövel d'aviöls</i>	Reto Manatschal e Mario Conradin, Sta. Maria	1975	
159. <i>Igls Gualsers ainten igl Grischun</i>	Franz Capeder, Salouf	1975	

Cudischet 55	Annada XXI, 5, 1975:	Paginas 52	Maletgs 72
Historia contemporanea I–III			
160. <i>I. Hitler vegn alla pussonza – la dictatura dil nazionalsocialissem tudestg</i>		Risch e Giaronas Cadonau, Vuorz	1975
161. <i>II. La politica d'expansiun de Hitler – Ils svaris guerrils</i>		Risch e Giaronas Cadonau, Vuorz	1975
162. <i>III. La Svizra el temps critic 1933–1945</i>		Risch e Giaronas Cadonau, Vuorz	1975
Cudischet 56	Annada XXI, 6, 1975	Paginas 28	Maletgs 43
163. <i>Igl catscheder Pader Alexander Lozza</i>		Antonia Sonder, Salouf	1975
164. <i>La lindorna</i>		Constant Gritti, Scuol	1975
165. <i>Las minieras dal Mot Madlain in Val S-charl</i>		Georg Peer, Scuol	1975
166. <i>Il pittur Jacques Guidon (repetiziun)</i>		Guidon/Maissen, Zuoz/Cuera	1975
167. <i>Flours anturn Nadal – Advent, Nadal</i>		Gion Peder Thöny, Riehen	1975
Cudischet 57	Annada XXII, 1, 1976	Paginas 24	Maletgs 17
168. <i>Tgei stuein nus saver per capir l'aura?</i>		P. Flurin ed Alfons Maissen, Rumein/Cuera	1975
169. <i>Il paster che suna la tiba!</i>		Alfons Maissen, Cuera	1975
170. <i>Melodia, ritmus e tact ella canzun e musica romontscha</i>		Alfons Maissen e Gion Antoni Derungs, Cuera	1976
Cudischet 58	Annada XXII, 2, 1976	Paginas 36	Maletgs 46
171. <i>Ghana, ün pajais African I</i>		Dumeng Steiner, Cuera	1976
172. <i>Ghana, ün pajais African II</i>		Dumeng Steiner, Cuera	1976
173. <i>Animals da nossa cuntrada durant igl anviern</i>		Carmen Sonder, Salouf	1976
174. <i>Parasitissem e simbiosa I</i>		Martin Huder, Samedan	1976
175. <i>Parasitissem e simbiosa II</i>		Martin Huder, Samedan	1976
176. <i>Scolars segidan in l'auter en cass d'accidents</i>		Rudolf Büeler ed A. Maissen, Cuera	1976
177. <i>En suldo ester rachinta</i>		Franz Capeder, Salouf	1976
Cudischet 59	Annada XXII, 3, 1976	Paginas 56	Maletgs 104
178. <i>Fisica experimental I</i> Fisica ed experiment		P. Flurin Maissen, Boris Novak, Alfons Maissen	1976
179. <i>Fisica experimental II.</i> Experiment cun aua ed aria		P. Flurin Maissen, Boris Novak, Alfons Maissen	1976
180. <i>Fisica experimental III.</i> Forzas staticas e dinamicas		P. Flurin Maissen, Boris Novak, Alfons Maissen, Rumein, Turitg, Cuera	1976
Cudischet 60	Annada XXII, 4, 1976	Paginas 28	Maletgs 40
181. <i>Fisica experimental IV. – Calorica</i>		P. Flurin Maissen, Boris Novak, Alfons Maissen, Rumein, Turitg, Cuera	1976

Cudischet 61	Annada XXII, 4, 1976	Paginas 20	Maletgs 33
182. <i>Fisica experimental V. – Undica</i>	P. Flurin Maissen, Boris Novak, Alfons Maissen, Rumein, Turitg, Cuera		1976
Cudischet 62	Annada XXII, 5, 1976	Paginas 40	Maletgs 54
183. <i>Fisica experimental VI. – Electrica</i>	P. Flurin Maissen, Boris Novak, Alfons Maissen, Rumein, Turitg, Cuera		1976
Cudischet 63	Annada XXII, 7, 1976	Paginas 24	Maletgs 19
184. <i>La guerra da las giallinas – cumedgia in ün act</i>	Jon Semadeni, Samedan		1976
185. <i>Igl granit d'Andeer</i>	Gion Clopath ed Arno Hassler, Trin/Domat		1976
186. <i>Al poet e chantadur ladin Gudench Barblan</i>	Ernst Denoth, Cuera/Favugn		1976
187. <i>Visita d'America, gö da concorrenza</i>	Victor Stupan, Cuera		1976
188. <i>Igls caputschins an Rezia</i>	Franz Capeder, Salouf		1976
Cudischet 64	Annada XXIII, 1, 1977	Paginas 32	Maletgs 23
189. <i>Musica populara d'Engiadina</i>	Rico Falett, Sent		1977
190. <i>Dalla forza electrica</i>	Hendri Albin, Mustér		1977
191. <i>Hans Conrad Escher dalla Linth</i>	Franz Capeder, Salouf		1977
192. <i>Emissiun dubla: Engiadina/Surmeir</i>			
a) <i>Il Gobin, üna parevla</i>	Victor Stupan, Cuera		1977
b) <i>En martgadant è davanto retg antras seis famegls</i>	Marlies Devonas, Salouf		1977
193. <i>Da tschels onns III: «Fomaz e pupira»</i>	Sur Felici Maissen, Cumbel		1977
Cudischet 65	Annada XXIII, 2, 1977	Paginas 12	Maletgs 13
194. <i>Luisa Famos – La filomela ladina</i>	Andri Peer, Winterthur		1977
Cudischet 66	Annada XXIII, 3, 1977	Paginas 28	Maletgs 27
195. <i>Dal glin e dalla launa alla teila surcusida</i>	Gion Arthur Manetsch, Domat		1977
196. <i>Il stil baroc ed il Grischun</i>	Gion Arthur Manetsch, Domat		1977
Cudischet 67	Annada XXIII, 4, 1977	Paginas 32	Maletgs 39
197. <i>La clostra da san Jon Battista a Müstair I</i>	Claudio Gustin, Sta. Maria		1977
198. <i>La clostra da san Jon Battista a Müstair II</i>	Claudio Gustin, Sta. Maria		1977

Cudischet 68	Annada XXIII, 5, 1977	Paginas 32	Maletgs 30
199. <i>Matias Spescha, pictur e sculptur I:</i> Veta, svilup ed ovra		Alfons Maissen, Cuera Hendri Spescha, Domat	1977
200. <i>Matias Spescha, pictur e sculptur II:</i> Pictur e sculptur		Alfons Maissen, Cuera Hendri Spescha, Domat	1977
Cudischet 69	Annada XXIII, 6, 1977	Paginas 24	Maletgs 21
201. <i>Ils «Cowboys» americans: historia d'in herox</i> nazional		Augustin Maissen, Chapel Hill, USA	1977
202. <i>Ils Indians dils Stats Uni dell'America</i>		Augustin Maissen, Chapel Hill, USA	1977
Cudischet 70	Annada XXIII, 7, 1977	Paginas 8	Maletgs 4
203. <i>President Andreia Steier 1875–1937</i>		Franz Capeder, Salouf	1977
204. <i>Instrucziun civica</i>		Franz Capeder, Salouf	1977
Cudischet 71	Annada XXIII, 8, 1977	Paginas 24	Maletgs 46
205. <i>Las randulinas m'han quintà, co'l muond ais</i> <i>bel, ais grand I –</i> <i>Africa dal Nord, il Maroc in barca vers l'America</i>		Chasper Mischol e Richard Meng	1977
206. <i>Las randulinas m'han quintà, co'l muond ais</i> <i>bel, ais grand II –</i> <i>Il Brasil, l'Argentina</i>		Chasper Mischol e Richard Meng	1977
Cudischet 72	Annada XXIII, 9, 1977	Paginas 12	Maletgs 9
207. <i>Rests da la religiun precristiana in nos temp</i>		Ser Johannes Flury, Sent	1977
208. <i>Il stil baroc el Grischun</i> Fegl auxiliari per l'emissiun (repetiziun)		Gion Arthur Manetsch, Domat	1977

IV. Volum 73–88

Cudischet 73	Annada XXIV, 1, 1978	Paginas 20	Maletgs 18
209. <i>La biblioteca rom. della claustra de Mustér</i>		P. Vigeli Berther, Mustér	1978
210. <i>Tge faschessas schi te vessas en milliung?</i>		Antonia Sonder, Salouf	1978
211. <i>Dus scrivànts sutsilvans: Anna Capadrutt e</i> Curo Mani		Johann Clopath a Cristian Joos	1978
Cudischet 74	Annada XXIV, 2, 1978	Paginas 24	Maletgs 19
212. <i>Schaffusa,</i> in crap de cantun enviers mesanotg I		Ludovic Hendry, Schaffusa	1978
213. <i>Schaffusa,</i> in crap de cantun enviers mesanotg II		Ludovic Hendry, Schaffusa	1978

Cudischet 75	Annada XXIV, 3, 1978	Paginas 24	Maletgs 32
214. <i>Emissiun animals selvadis el Grischun I</i>		Jon Nuotclà, Coira/Ftan	1978
215. <i>Emissiun animals sevaldis el Grischun II</i>		Jon Nuotclà, Coira/Ftan	1978
Cudischet 76	Annada XXIV, 4, 1978	Paginas 24	Maletgs 40
216. <i>La via romana sur il Malögia e Güglia</i>		Armon Planta, Sent	1978
217. <i>Differentas vias ed üna strada nüglia glivrada sül Pass dal Sett</i>		Armon Planta, Sent	1978
Cudischet 77	Annada XXIV, 5, 1978	Paginas 16	Maletgs 13
218. <i>Men Rauch, l'original</i>		Ernst Denoth, in discuors cun Cla Biert, Cuera	1978
219. <i>Men Rauch, l'artist</i>		Ernst Denoth, in discuors cun Cla Biert, Cuera	1978
Cudischet 78	Annada XXIV, 6, 1978	Paginas 56	Maletgs 51
220. <i>Treis poets e treis poesias surmiranas</i> (Gion Not Spegnas, Peder Cadotsch e P. Lozza)		Fausto Signorell, Christian Schnöller e Franz Capeder, Salouf	1978
221. <i>Ilz dus Reins de Tgina</i>		Cristian Joos, Franz Capeder, Christian Schnöller, Alfons Maissen, Augustin Manetsch	1978
222. <i>La viafier Furca-Alpsu – ier, oz, damaun</i>		Mario Gadola, Mustér	1978
223. <i>Avant 25 onns è mort Pader Alexander Lozza</i>		Gion Peder Thöni, Riehen	1978
Cudischet 79	Annada XXIV, 7, 1978	Paginas 40	Maletgs 19
224. <i>Il scribent Donat Cadruvi I – Veta ed ovra</i>		Risch e Giaronas Cadonau, Vuorz	1978
225. <i>Il scribent Donat Cadruvi II – «Dus frars Menardi» (Novella)</i>		Risch e Giaronas Cadonau, Vuorz	1978
Cudischet 80	Annada XXIV, 8, 1978	Paginas 12	Maletgs 6
226. <i>Poesia en canzun – Explicaziun: Il Cumin dils Libers, da Donat Cadruvi</i>		Gion Giusep Derungs, Conrad Bertogg e Sur Albert Job, Cuera, Basilea, Glion	1978
226a. <i>Plaid e canzun ella poesia da Donat Cadruvi</i>		Alfons Maissen	
Cudischet 81	Annada XXV, 1, 1979	Paginas 20	Maletgs 18
227. <i>Da minieras e dalla davosa fundareia da fer a Flecs an Surmeir</i>		Antonia Sonder, Salouf	1979
228. <i>Duas praulas sicilianas e romontschas</i>		Alfons Maissen, Cuera	1979
228a. <i>Duas praulas sicilianas e romontschas</i>		Sumvitg che collaborescha	1979
229. <i>Eulalia m'ha guardà cun ögliada bunatscha e prusa – Ün gö auditiv</i>		Victor Stupan, Cuera	1979

Cudischet 82	Annada XXV, 2, 1979	Paginas 32	Maletgs 58
230. <i>Lavur ed ovra della pictura</i> <i>Toja Isenring-Maissen, Laax/Staderas</i>		Alfons Maissen, Cuera	1979
231. <i>Lavur ed ovra della pictura</i> <i>Toja Isenring-Maissen, Laax/Staderas</i>		Alfons Maissen, Cuera	1979
Cudischet 83	Annada XXV, 3, 1979	Paginas 32	Maletgs 19
233. <i>Üna spassegiada in muntogna I</i> <i>Dal fuond da la val fin sü pro'ls prümarians</i>		Jon Nuotclà, Coira	1979
234. <i>Üna spassegiada in muntogna II</i> <i>Dals prümarians fin a l'ur süsom dal god</i>		Jon Nuotclà, Coira	1979
235. <i>Üna spassegiada in muntogna III</i> <i>Da süsom il god fin sü'l piz da la muntogna</i>		Jon Nuotclà, Coira	1979
Cudischet 84	Annada XXV, 4, 1979	Paginas 24	Maletgs 18
236. <i>Ovras d'art</i> <i>da la clostra San Jon Battista a Müstair</i>		Claudio Gustin, Sta. Maria	1979
237. <i>Ovras d'art</i> <i>della claustra de Sogn Gion Battista a Müstair</i> <i>Versiun sursilvana</i>		Claudio Gustin, Sta. Maria Alfons Maissen	1979
Cudischet 85	Annada XXV, 5, 1979	Paginas 32	Maletgs 24
238. <i>Igl palantschieu sura</i> <i>da la Baselgia San Martegn a Ziràn</i>		Ser Jacob Michael, Ziràn	1979
239. <i>Il plantschiu sura</i> <i>della Baselgia de Sogn Martin a Ziraun</i> <i>En versiun sursilvana</i>		Ser Jacob Michael, Ziraun	1979
Cudischet 86	Annada XXV, 6, 1979	Paginas 32	Maletgs 29
240. <i>Artur Caflisch, poet ladin diffamà ed admirà</i>		Andri Peer, Winterthur/Lavin	1979
241. <i>Luisa Famos, üna fatscha chi resta, üna vusch</i> <i>chi düra</i>		Andri Peer, Winterthur/Lavin	1979
Cudischet 87	Annada XXV, 7, 1979	Paginas 16	Maletgs 7
242. <i>Duess ins pavlar utschels durant igl anviern?</i>		Franz Capeder, Salouf	
243. <i>La smaladicziun – Poesia da Peder Cadotsch,</i> <i>musica da Gion Giusep Derungs</i>		P. Cadotsch/G.G. Derungs/ M. Jegher	1979
Cudischet 88	Annada XXV, 8, 1979	Paginas 32	Maletgs 69
244. <i>La musica turila</i>		Meinrad Giger e Michael Friberg, Disla/Breil	1979

V. Volum 89–101

Cudischet 89	Annada XXVI, 1, 1980	Paginas 8	Maletgs 9
245. <i>Cur tg'era anc ena scolaretta</i>		Antonia Sonder, Salouf	1980
246. <i>La primaveira, recitaziuns de scolars</i>		Gion Duno Ragaz, Mulegns	1980
Cudischet 90	Annada XXVI, 2, 1980	Paginas 36	Maletgs 20
Cudischet senza emissiuon – Cumpeggia:		Alfons Maissen, Cuera	1980
1. <i>Explicaziuns dellas 9 emissiuons repetidas: 25 onns Radioscola –</i>		3. <i>Registers: Cudischets ed emissiuons Radioscola.</i> Ils numers dellas emissiuons repetidas ein stadas: 1, 2, 3, 6, 11, 12, 20, 21, 30	
2. <i>Texts complessivs dellas emissiuons:</i>			
a) <i>Praulas e getgas retoromontschas</i>			
b) <i>Il Museum Regional Surselva</i>			
Cudischet 91	Annada XXVI, 3, 1980	Paginas 48	Maletgs 41
247. <i>Da tschels onns IV –</i> Dall'emigraziun grischuna I		Sur Felici Maissen, Cumbel ed Alfons Maissen, Cuera	1980
248. <i>Da tschels onns V –</i> Dall'emigraziun grischuna II		Sur Felici Maissen, Cumbel ed Alfons Maissen, Cuera	1980
Cudischet 92	Annada XXVI, 4, 1980	Paginas 72	Maletgs 32
249. <i>Muntgs e mungias spel Rein I</i> Generalitads – Desertina		Vic Hendry/Alfons Maissen Schaffusa, Cuera	1980
250. <i>Muntgs e mungias spel Rein II</i> Iliande – Curia Raetorum – Bregaunza – Constanza		Vic Hendry/Alfons Maissen Schaffusa, Cuera	1980
251. <i>Muntgs e mungias spel Rein III</i>		Vic Hendry/Alfons Maissen Schaffusa, Cuera	1980
Cudischet 93	Annada XXVI, 5, 1980	Paginas 20	Maletgs 8
252. <i>25 onns Radioscola Romontsch</i> <i>Emissiuon ideada e redigida da</i> <i>Contribuziuns e reminiscenzas</i>		Alfons Maissen, Cuera Franz Capeder, Gion Clopath, Claudio Gustin, Augustin Manetsch	1980
<i>Contribuziuns ella RS 5, 1980:</i> Augustin Manetsch, Mustér, Claudio Gustin, Sta. Maria, Gion Dietrich, Tavanasa, Luzzi Tscharner, Tumein, Rudi Netzer, Savognin, Tumasch Steiner, Lavin, Alfons Maissen, Cuera		Adolf Ribi, Turitg, Leo Bundi, Glion, Töna Schmid, Sent, Cristian Joos, Gion Clopath, Trin, Franz Capeder, Salouf	
Cudischet 94	Annada XXVI, 6, 1980	Paginas 12	Maletgs 12
253. <i>Georg Friedrich Händel, sia veta e sia ovra</i> Cun speciala menziun dil «Halleluja»		Conrad Bertogg, Riehen	1980

Cudischet 95	Annada XXVII, 1, 1981	Paginas 32	Maletgs 48
257. <i>Biologia I</i> – Respiraziun cellulara	Jon Nuotclà, Coira	1981	
258. <i>Biologia II</i> – La fotosintesa	Jon Nuotclà, Coira	1981	
259. <i>Biologia III</i> – L'impurtonza della respiraziun cellulara e fotosintesa ella natira viventa	Jon Nuotclà, Coira	1981	
Cudischet 96	Annada XXVII, 2, 1981	Paginas 40	Maletgs 42
260. <i>Marsch I</i> – Origin e svilup historic	Arnold Spescha, Cuera	1981	
261. <i>Marsch II</i> – Ils pli vegls marschs	Arnold Spescha, Cuera	1981	
262. <i>Marsch III</i> – Pioniers e componists de gronda impurtonza	Arnold Spescha, Cuera	1981	
Cudischet 97	Annada XXVII, 3, 1981	Paginas 24	Maletgs 21
263. <i>Ziteil, igl pi ot sanctuari an Europa</i>	Franz Capeder, Salouf	1981	
263a. <i>La viadafier Retica</i> – cun particular risguard sen la lengia dall'Alvra	Franz Capeder, Salouf	1981	
Cudischet 98	Annada XXVII, 4, 1981	Paginas 64	Maletgs 93
264. <i>La Stampa Romontscha Condrau, Mustér I</i> Ils pioniers e la historia (intervestas)	Alfons Maissen, Cuera	1981	
265. <i>La Stampa Romontscha Condrau, Mustér II</i> Svilup tecnic, artistic ed administrativ- commercial (intervestas)	Alfons Maissen, Cuera	1981	
Cudischet 99	Annada XXVII, 5, 1981	Paginas 32	Maletgs 25
266. <i>Andri Peer, scriptur svizzer</i> , poet rumantsch I	Arnold Rauch, Ftan/Cuera	1981	
267. <i>Andri Peer, scriptur svizzer</i> , poet rumantsch II	Arnold Rauch, Ftan/Cuera	1981	
Cudischet 100	Annada XXVII, 6, 1981	Paginas 16	Maletgs 22
269. <i>Il Museum Regional Surselva:</i> In viadi tras la Casa Carniec a Glion, historia ed explicaziuns d'artefacts	Alfons Maissen, Cuera	1981	
Cudischet 101	Annada XXVII, 7, 1981	Paginas 48	Maletgs 48
CALIFORNIA I e II – Collaboraziun R. Billigmeier			
270. <i>Historia, tiara e svilup della California I</i>	Alfons Maissen, Cuera	1981	
271. <i>Producziun, tecnica e traffic ella California II</i>	Alfons Maissen, Cuera	1981	

La Chesa Rösa – da Turo Pedretti

Turo Pedretti ei naschius ils 7 de december 1896 a Samedan. Suentel studis a Turitg en scolas d'art vegn el animaus da Giovanni Giacometti de sededicar unicatein agl art. Da 1923 ha Turo Pedretti sia dimora a Samedan, fa denton frequents viadis era per pli liung temps en Frontscha, ell'Italia, en Grecia etc. 1951 vegn sia casa cun in ton de siu art destruida entras ina lavina. 1952 secasa il pictur-artist a Schlarigna nua ch'el lavura cun grond success tochen a sia mort, ils 17 de fenadur 1964. – *Turo Pedretti* ei in dils pli profilai picturs grischuns. El ei vegnius enconuschents cun sias numerusas exposiziuns en Svizra ed era ordeifer. Sia ovra flada nies sulom grischun, cunzun igl engiadines. Da quei suc ha el priu sia tematica e realisau in'ovra de tempra universal. – Il maletg sura demuossa cun tgei spargnus mieds igl artist ei el cass de scaffir in ambient de fermezia, de harmonia che tschaffa spazis maneivels e lontans culla medema clarezia e monumentalitad.

A.M.